

HRVATSKI *glasnik*

Godina XX, broj 17

29. travnja 2010.

cijena 100 Ft

Dravsko proljeće u Lukovišću

Foto: Branka Pavić Blažetin

Baština, prilog
Hrvatskoga glasnika

- I. Bunjevačke i šokačke novine
- II. Vedute petostoljetna govora
- III. Židanski turam
- IV. Šokaštvo, Šokci i Šokadija

Komentar

Kad se slavi školstvo

Projdući tajedan u Koljnofu sam imala čast nazočiti na jednom povijesnom svečevanju školstva. Rijetki je to zgoditak i zato jer u današnje vrime o naši škola iz gradišćanskih sel više moremo izvješćavati o borbi, padanju nataliteta, svakojaki pogibeli ke se grozu našim odgojno-obrazovnim institucijam nego o slavlju, sastanki koji su u stanju napuniti cijelu aulu s gosti, negdašnjimi školari ki su danas roditelji, pedagogi, bivšimi peljači, vridnimi dokumenti, a i spominki djelatnikov, svidokov odredjenih vrimen. Koljnofci još jednoč su mogli biti gizdavi minuloga petka jer su se dostojno najzad obrnuli prema prošlosti. Zvana Koljnofa, u nijedno selo nisu me još pozvali na sličnu priredbu na koj se više pažnje posvećuje minulim ljetam školstva, a uz ostalo i podučavanju hrvatskoga jezika, uopće pak sazidanju, proširenju, dogradnji školske zgrade ka je u svakom našem slučaju fundamentalna djelaonica formiranja duše, svisti, uma i znanja, u širjem smislu oblikovanja človiaka. To me i hrabrilo da pogledam seosku dokumentaciju Hrvatske Kemlje, ali i Petrovoga Sela, zašto se na peldu u ti naselji ne najdu razlogi za slično svečevanje.

U Hrvatskoj Kemlji jur 1659. ljeta je zabilježeno kako se je školnik „mučio“ s dicom, ali ime toga školnika nisu sačuvali raniji dokumenti. Iz 1680. ljeta ostalo je ime Györgya Strigovitsa ki je isključivo po hrvatski učio u jednoj zanemarenoj zgradi, a ugarski jezik nije ni znao. Na mjestu te ostarele zgrade 1789. ljeta je sazidan jedan razred sa službenim stanom i svimi potribnimi prostorijama za školnika. Pokidob je ova zgrada 80 ljet kasnije pogorila u ognju, pravi školski stan je sazidan 1880. ljeta, jedno ljeto kasnije, kad je Mate Meršić Miloradić dospio u ovo sjevernogradišćansko naselje. Znači uz okrugli jubilej rodjenja Mate Meršića Miloradića, domaćini bi se mogli spomenuti i na vlašću školu ka je trenutačno i najveća ustanova u koj se predaje hrvatski, u cijelom Gradišću.

Kako u svojoj petrovskoj monografiji piše dr. Štefan Geošić, „polag zapisnika kanonske vizitacije 1697. Petrovo Selo nima škole, dica idu u Varoš u školu“. Prvi školnik u ovom selu je bio Mikula Pammer, ali to još nikako nije moglo zlamenovati da „Staru školu“ su jur 1716. gradili. U zapisniku kanonske vizitacije 1757. je prvi put imenovan školski stan od driva, sa školnikom Matijašom Chorom. Školski zakon 1868. je mnogo održavateljjev škol natirao na popravu ili sazidanje novih školskih stanov. Ovo je i na ovom mjestu neophodno bilo, kad za nastavu je stao na raspolaganje samo jedan razred za 122 školare. Novu školu (dolnju) blagoslovlili su 3. novembra 1875, u koj se i dandanas podučavaju dica, od 1. do 4. razreda, što bi moglo biti pravoda još i u Pinčenoj dolini dodatni jubilej za svečevanje i na skupljanje tih predmetnih kolekcijov ter dokumentov, starih udžbenikov ki se skrivaju morebit na podu, a iz čega su jedinstvenu izložbu kreirali koljnofski oduševljeni školari uz pomoć pedagogov, svim njevim gostom za posebni užitak.

-Tiho-

„Glasnikov tjedan“

Završen je i drugi krug parlamentarnih izbora, na kojima je koalicija Savez mladih demokrata – Kršćanska demokratska stranka (FIDESZ–KDNP) osvojila očekivanu dvotrećinsku većinu u Mađarskom parlamentu u nastupajuće četiri godine. Naime za dvotrećinsku većinu potrebno je 258 mandata od ukupno

svi zajedno moramo graditi, i oni koji su glasovali za izborne pobjednike, i oni koji su glasovali za druge, i oni koji nisu izašli na birališta. Predsjednik Saveza mladih demokrata Viktor Orbán na Vörösmartyevu trgu, ocjenjujući izborni uspjeh, kazao je kako je Mađarska učvrstila demokraciju. Zahvalio je svima

koji su proteklih osam godina bili uz građanske krugove i Fidesz. Kako reče Orbán, Mađari su srušili dosadašnji sustav i utemeljili jedan novi sustav, sustav nacionalne suradnje čiji su sastavni dio i prekogranični Mađari. Kako je kazao predsjednik László Sólyom, interes je države da se što prije utemelji nova vlada, na čemu počinje pregovore već sljedeći tjedan.

Hrvatska državna samouprava održala je svoju redovitu sjednicu prošle subote. Prihvaćeno je financijsko izvješće Hrvatske državne samouprave i ustanova za 2009. godinu, a donesena je i odluka o raspodjeli novca za sufinanciranje djelatnosti mjesnih hrvatskih samouprava, ustanova i udruga, te je bez ikakve rasprave prihvaćen strategijski plan hrvatske zajednice u Mađarskoj i dati napuci za utemeljenje radne skupine koja će pripremiti njegovo takozvano drugo čitanje za rujansku sjednicu Skupštine HDS-a.

Branka Pavić Blažetin

Do nadogradnje koljnofske škole je došlo 1952. ljeta, za vrime ravnatelja Istvána Töröka, kad je ovu ustanovu pohadjalo već od 230 dice

Aktualno

Održan drugi krug parlamentarnih izbora

Dvotrećinska većina stranke FIDESZ

Velika mogućnost, ali i odgovornost vladajuće stranke

Kako se očekivalo prema rezultatima prvoga kruga, Savez mladih demokrata (FIDESZ) nakon drugog kruga parlamentarnih izbora, održanim u nedjelju, 25. travnja, osigurala je dvotrećinsku većinu u Mađarskom parlamentu. S Kršćansko-demokratskom narodnom strankom (KDNP) osvojili su 86 posto glasova, osiguravši 263 od ukupno 386 mjesta u Parlamentu. Socijalistička stranka (MSZP) s 59 mjesta (15%) bit će najjača oporbena stranka, stranka krajnje desnice JOBBIK imat će 48 (12%), proekološka liberalna stranka LMP 16 mjesta (4%), a u Parlament je ušao i jedan nezavisni zastupnik.

Nakon drugog kruga izbora, u preostalih 57 pojedinačnih izbornih jedinica samo na dva mjesta, jedan kandidat socijalista i jedan nezavisni kandidat, potonji uz potporu krajnje desnice, uspjeli su osvojiti mjesto u Parlamentu, dok će u jednoj izbornoj jedinici u kojoj kandidat Socijalističke stranke vodi sa samo 124 glasa, konačni rezultati biti ustanovljeni pošto se zbroje glasački listići predani u inozemstvu.

Budući premijer Viktor Orbán istaknuo je da će njegova vlada izmijeniti porezni sustav i znatno sniziti poreze, jer na sadašnjoj razini oni guše gospodarstvo.

Dvotrećinska većina FIDESZ-u će olakšati donošenje najavljenih mjera smanjivanja birokracije, dvostrukog državljanstva prekograničnih Mađara i reforme u području

medija. Po mađarskom Ustavu, čak 49 zakona «zaštićeno» je dvotrećinskom većinom, što će novoj vladi omogućiti izmjenu najvažnijih zakona. Podsjetimo, među ostalima i zakoni o izboru pravobranitelja nacionalnih i etničkih manjina, o pravima nacionalnih i etničkih manjina te zakon o izborima za manjinske samouprave.

Dvotrećinska većina daje mogućnost da se ispravi propust Mađarskog parlamenta o povredi Ustava, koji je Ustavni sud utvrdio još 1995. godine, po neriješenom pitanju parlamentarnog zastupništva manjina.

Najvjerojatnije osnivačka sjednica novog saziva Mađarskog parlamenta bit će sredinom svibnja, a nova će se vlada utemeljiti potkraj svibnja.

S. B.

Sporazum o suradnji Zadarske i Baranjske županije

Župan Zadarske županije Stipe Zrilić sa suradnicima, zamjenikom Đanijem Bunjom te pročelnicima Milenom Ikić i Ivanom Šimunićem 15. travnja u zadarskoj Maloj vijećnici održao je dva sastanka sa stranim izaslanstvima. Prvi susret bio je s izaslanstvom Južnomoravske regije na čijem je čelu bio njezin predsjednik Michal Hašek. Između ostalih tema sastanka bila je uspostavljanje zrakoplovne linije Brno–Zadar koja je otvorena u srijedu, 14. travnja, prvim letom kojim je izaslanstvo iz Brna stiglo u zadarsku zračnu luku. Hašek je istaknuo da se Južnomoravska regija uspješno koristi sredstvima iz strukturnih fondova, te da mogu pružiti korisna znanja pri korištenju njima. Također, istaknuo je Hašek, postoji zamisao o specijalnoj regionalnoj potpori ulaganja i mogućnostima financiranja projekata u županijama. Župan Stipe Zrilić istaknuo je i važnost sudjelovanja čeških slikara na likovnoj koloniji koji slikarstvom prenose kulturu svoje zemlje. Zatim je održan sastanak s predsjednikom Skupštine Baranjske županije Jánosom Hargitaiem i suradnicima povodom potpisivanja Sporazuma o regionalnoj suradnji između

Zadarske i Baranjske županije iz Mađarske. Župan Stipe Zrilić na sastanku je istaknuo da je potpisivanje Sporazuma samo početak uspostave dvostrane suradnje na različitim područjima poput gospodarstva, obrazovanja i umjetnosti te naglasio da je ovaj dokument načelne političke prirode te predstavlja okvir koji tek treba popuniti sadržajem. Kao takav, Sporazum predstavlja formalnu osnovu koja je potrebna za nastavak konkretnije suradnje. Župan Zrilić dodao je da Sporazum nema obvezujuću formu te istaknuo svoje zadovoljstvo što će potpisivanje biti upravo na Dan Zadarske županije 16. travnja.

Župan Zrilić također je čestitao Jánosu Hargitaiu na ponovnom izboru njegove stranke na državnoj razini te njegovu ulasku u Parlament. Zahvaljujući na pozivu, župan Baranjske županije János Hargitai izrazio je zadovoljstvo sutrašnjim potpisivanjem Sporazuma o suradnji te istaknuo da će taj čin poboljšati i učvrstiti daljnje odnose dviju regija. Izaslanstvo Baranjske županije u poslijepodnevnim satima obišlo je dio zadarskog otočja.

- hg -

BUDIMPEŠTA – Hrvatska manjinska samouprava XVI. okruga 7. svibnja, s početkom u 18 sati, u kazalištu Erzsébetligeti (Budimpešta XVI, Hunyadvár u. 43/b) priređuje svoju tradicionalnu priredbu „Pozdrav proljeću“. U sklopu programa nastupit će Hrvatski plesni ansambl Luč i Plesna skupina Tamburica te će ujedno i čestitati 100. rođendan teti Rozaliji Nemet.

MOHAČ – U organizaciji mohačkog Muzeja „Kanizsai Dorottya“ i Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Pečuhu, u spomenutome Muzeju 4. svibnja, s početkom u 17 sati otvara se izložba pod nazivom Etnoavangarda umjetnice Jadranke Terkal, koju su znatiželjnici mogli prije posjetiti u pečuškom Etnografskom muzeju. Izložbu će otvoriti: József Szekó, načelnik grada Mohača, a pozdravne riječi okupljenima uputit će Ljiljana Pancirov, generalna konzulica Republike Hrvatske u Pečuhu. Izložba će biti otvorena do 2. lipnja 2010, od utorka do subote između 10–15 sati. Izložba će biti ujedno i prodajna.

PETROVO SELO, PEČUH – Igrokazačko društvo Petrovoga Sela, prvi put u svojoj 20-ljetnoj povijesti, nastupa pred publikom Hrvatskoga kazališća u Pečuhu 7. majuša, u petak. Režiserka jubilarne amaterske kazališne grupe Anica Škrapić-Timar pred nekoliko tajedni je gostovala jur u spomenutom gradu kade je unutar prezentacije Hrvatskih novin, Gradišće kalendara i klimpuškoga društva, govorila o djelatnosti i dugoljetnoj petrovskoj tradiciji kazališne riči. Tom prilikom se je sastala i s bivšim i sadašnjim direktorom Hrvatskoga kazališća, Antunom ter Slaveonom Vidakovićem, s kimi se je dogovorila za spomenuti termin. Komedija u tri čini, pod naslovom „Plavi miš“, od autorov Carla Laufsa i Curta Kraatza, od 19 uri gostuje u gradu Europske kulture 2010.

SANTOVO – Pod pokroviteljstvom Bačkog ogranka Saveza Hrvata u Mađarskoj i Hrvatske samouprave Bačko-kiškunske županije, santovačka Hrvatska samouprava u suorganizaciji s mjesnom Ribičkom udrugom priređuje VI. Županijsko natjecanje hrvatskih ribiča za «Bački hrvatski kup 2010», koje će se održati u subotu, 8. svibnja, na dunavskoj mrtvaji zvanj Klača II. Na županijskom natjecanju hrvatskih ribiča, koje je dosada, između 2005. i 2009. godine, održano u Čavolju, Baćinu, Gari, Kaćmaru i Aljmašu, sudjelovat će tročlane ribičke družine bačkih Hrvata iz Aljmaša, Baćina, Baje, Čavolja, Dušnoka, Gare, Kaćmara, Kalače i Santova. Prvi put će sudjelovati devet družina jer su svoj dolazak prvi put ove godine najavili i dušnočki ribiči, a kao gosti sudjelovat će i novinari Hrvata u Mađarskoj.

KRIŽEVCI – U organizaciji križevačke Mjesne i Hrvatske samouprave, u tome malom podravskom naselju 1. svibnja priređuje se Hrvatski i seoski dan. Dan će obilježiti misa koja počinje u 11 sati i 30 minuta, a potom nevezan razgovor domaćina i gostiju. Program Dana počinje u 14 sati i 30 minuta pozdravom načelnika sela Jenőa Brezovicsa, a nastavlja se nastupom Ženskoga pjevačkog zbora „Korjeni” iz Martinaca te nastupom Orkestra Podravka koji će zabavljati nazočne do kasnih sati. Predsjednica Hrvatske samouprave u tome selu je Andrea Hum Balatinac.

BJELOVAR, GRADIŠĆE – U nastavku programa Europske Unije „Europa za građane“, 7. majaša velika gradišćanska delegacija, na čelu s dr. Franjom Pajrićem, predsjednikom šopronske Hrvatske manjinske samouprave, putuje u Bjelovar. U projektu „Manjine za manjine“ Bjelovarskoga centra za razvoj civilnoga društva i partnerskih organizacij ter Šopronskoga hrvatskoga društva i Razvojne agencije sjever, domaćini su pripremili goste dane za svoje goste. Zastupnike civilnih i političkih organizacij iz naše regije ter još iz šest država med Baltikom i Jadranom, prvi dan će primiti u Županijskoj vijećnici predstavnici Bjelovarsko-bilogorske županije. Zatim slijedi predstavljanje projekta ter konferencija za medije. Otpodne je u planu posjet Romsjoj kući u Maglenči i Etnokući Ugrov u Grbavcu. Od 17 uri u hotelu Bilogora (Grubišno Polje) krene diskusija o zaštiti, zakonodavstvu, o sredstvi suprot asimilacije. Spomenut će se i drugi projekt, „Očuvajmo jezik“, u kom će vjerojatno vridnu pomoć dostati i koljnofska škola. Drugi dan će se sudionici, uz referate manjinskih predstavnika, najti i pri okruglom stolu kod teme „Razumivanje i prihvaćanje drugih kulturov, europske vridnosti“, u nazočnosti savjetnika Predsjednika Republike Hrvatske za nutarnju politiku, prof. dr. sc. Siniše Tatalovića. Na kraju dana sve nazočne čeka multikulturalni večer u Daruvaru i posjet Etnokući Čehov u Ivanovom Selu. U nedilju, 9. majaša, u djelaonici će se diozimatelji razgovarati o mogućnosti financiranja različitih društava. Razgledavanje Bjelovarskoga sajma i proslava Dana Europe će biti završni akt trodnevnoga boravka gradišćanskoga izaslanstva u Hrvatskoj.

GORNJI ČETAR – Osnovna škola jur po deveti put priređuje 9. majaša, u nedilju, početo od 15 uri u mjesnom kulturnom domu popularno jačkarno naticanje za gradišćanske školare GRAJAM (Gradišćanska jačka mladih). Kako nam je rekla jedna od glavnih organizatorov, Anica Polyák-Šaller, učiteljica hrvatskoga jezika, i ljetos računaju na 20–25 naticateljev iz sedam osnovnih škol i dodatnih gradov kade živu hrvatske zajednice.

„Malogranični prijelaz“ otvoren

U Sumartonu je 9. travnja službeno otvoren projekt «Malogranični prijelaz» koji je predalo Neprofitno d. o. o. Humán-esély u suradnji s Društvom Horvata kre Mure i partnerstvom KUD-a Kotoribe. Predaji je nazočio dr. Mijo Karagić, počasni konzul Republike Hrvatske u Kaniži, Čaba Horvath, ravnatelj Neprofitnog d. o. o. Croatia, te predstavnici pomurskih i donjomeđimurskih naselja.

Zamisao o projektu iskrsla je u glavama predsjedništva Društva Horvata kre Mure, no zbog slabih financijskih kapaciteta organizacije nije se moglo prijaviti na natječaj. U pomoć je priskočilo d. o. o. Humán-esély, no projekt će provoditi pomurska udruga i kulturno društvo iz Kotoribe.

Nazočne svečanog otvorenja pozdravio je načelnik sela Sumartona Lajoš Vlašić, i Ladislav Gujaš, predsjednik Društva Horvata kre Mure, zatim je dr. Lajos Kovács prikazao projekt koji je počeo od 1. travnja 2010. i trajat će do 31. ožujka 2011. U sklopu projekta, od svibnja 2010. godine, šest puta dvomjesečno u šest tisuća primjeraka na 16 stranica bit će tiskan dvojezični mađarsko-hrvatski časopis u boji. Časopis će se širiti preko raznih civilnih udruga ili nekih ustanova.

O tematskoj raspodjeli govorio je g. Gujaš. Periodika će predstavljati regiju s obje strane Mure, naselja, njihove običaje, obrazovanje, kulturu, gospodarstvo i svakodnevni život. Osim periodike priprema se i monografija dvaju naselja regije, a ostala se predviđaju preko sljedećih projekata. U pripremi izdanja imat će prednost naselja koja već imaju neke pripremljene materijale. Metodička će se priprema obavljati preko četiri workshopa za naselja koja će sudjelovati u projektu. Bit će otvorena dvojezična web-stranica koja će za trajanja projekta registriranim korisnicima osigurati mogućnost komunikacije, a može biti i osnova jednog on-line izdanja. Cijeli projekt vrijedi 66.994,40 eura. Izdavačka će se kuća izabrati poslije, naime prema propisima Europske Unije potrebno je tražiti najmanje tri preporuke za tiskanje. Budući da se radi o dvojezičnom izdanju u kojem je potrebno poznavanje dvaju jezika, i tiskara će se tražiti prema tim načelima. G. Gujaš se nada da će izdavačka kuća Hrvata u Mađarskoj moći dati povoljnu preporuku, naime i prema njegovu mišljenju ona raspolaže odgovarajućim jezičnim uvjetima.

Pozdravne riječi Veleposlanstva R. Hrvatske prenio je dr. Mijo Karagić, počasni kon-

zul R. Hrvatske u Kaniži. Istaknuo je da Hrvati u Mađarskoj imaju svoju pozitivnu viziju, i sada je sazrela politička situacija da se pomoću Europske Unije ostvaruju takvi sadržaji koji se dosada nisu mogli ostvariti. Prema njegovu mišljenju medijski pokriveno područje vrlo je dobra zamisao i nada se da će to biti primjer i drugim regijama ili cijeloj zajednici da se izradi monografija Hrvata u Mađarskoj. Izdanja, odnosno web-stranica bit će velik doprinos i u očuvanju hrvatskoga jezika, koji će otvaranjem granica i prema Hrvatskoj dobiti na prestižu i otvarat će nove mogućnosti mladim naraštajima. To je takav projekt u kojem je suština obnova, usavršavanje znanja hrvatskoga jezika.

Vinko Horvat, predsjednik KUD-a Kotoriba zahvalio je mađarskoj strani što su tim projektom dobili mogućnost sudjelovanja, to će biti ujedno i tzv. škola hrvatskom društvu da se uhoda u izradi i ostvarenju europskih projekata. Prema njegovu mišljenju u tim zajedničkim projektima najvažnije je povezivanje ljudi s jedne i druge strane Mure, to je obostrani interes, a konačni je cilj brisanje granice. Otvaranje projekta povijesni je trenutak za kulturno društvo jer u tome projektu, bez obzira na razne okolnosti, svako će naselje imati ravnopravne uvjete, time nestaje zavist, dolazi do rušenja svih prepreka jer dobri međuljudski odnosi to uspiju riješiti.

Ljubomir Grgec, načelnik naselja Kotoribe, uspjehe kotoripskog društva i školskih ustanova smatra velikim pomakom na polju suradnje, ne samo za Kotoribu nego za cijelo područje uz Muru. Dok je zbog političkih razloga rijeka desetljećima razdvajala, sada već spaja, a suradnja će biti jača kada će se izgraditi most između Kotoribe i Kerestura. Sami ti projekti dokazuju njegovu nužnost. U nastojanjima da se oni ostvare, Općina Kotoriba zalagat će se kod hrvatske vlade, inače je već dobivena podrška novoizabranog predsjednika R. Hrvatske Ive Josipovića.

Svečano otvaranje svojim kratkim programom uveličao je Mješoviti pjevački zbor KUD-a Sumartonu.

Redovita skupština Hrvatske državne samouprave

Prihvaćena izvješća o financijama i radu HDS-a, te njegovih ustanova

Raspodijeljena sredstva za sufinanciranje mjesnih samouprava, ustanova i udruga

Sukladno odredbama Pravilnika o organizaciji i radu, u subotu, 24. travnja ove godine, u Uredu Hrvatske državne samouprave u Budimpešti održana je redovita sjednica Skupštine, krovna političkog tijela Hrvata u Mađarskoj.

Nakon pozdravnih riječi, budući da se od ukupno 39 članova Skupštine odazvalo 30, a opravdano odsutno bilo devet vijećnika, predsjednik Mišo Hepp utvrdio je kako postoji potreban kvorum. Uz prijedlog da se dnevni red dopuni delegiranjem člana u Kuratorij zaklade Mađarske televizije na zatvorenoj sjednici, jednoglasno je prihvaćen predloženi dnevni red.

U nastavku su jednoglasno prihvaćena već uobičajena izvješća predsjednika i dopredsjednika o radu između dviju sjednica Skupštine, izvješća o izvršenju odluka kojima je rok istekao, te odlukama za koje je bio ovlašten predsjednik.

Predsjednik Hepp svoje izvješće usmeno je dopunio ističući da je u proteklome kratkom razdoblju dva puta u službenom posjetu Mađarskoj boravio Ivo Josipović, predsjednik Republike Hrvatske. Kako reče, u okviru protokolarnih susreta upriličen je i susret s predstavnicima Hrvata u Mađarskoj, a to su bile prigode da ga ukratko upoznaju s položajem Hrvata u Mađarskoj. Hepp je nadalje naglasio kako su tom prigodom izrazili želju da ih predsjednik Josipović primi na radni razgovor, ako je moguće, već možda u svibnju u Zagrebu, kako bi ga konkretnije upoznali s položajem ovdašnjih Hrvata, s radom i problemima hrvatske zajednice u Mađarskoj i njezinih ustanova. Jednako tako spomenuo je i posjet ministra Petra Čobankovića, koji je otvorio 17. stočarski sajam u Vašrelju (Hódmezővásárhely), koji je tom prigodom imao i srdčan susret s predstavnicima hrvatske zajednice.

Bila je to jedna od najvažnijih godišnjih sjednica na kojoj su Skupštini podnesena financijska izvješća i izvješća o radu hrvatskih ustanova (Hrvatskog vrtića, osnovne škole i učeničkog doma u Santovu, Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj u Pečuhu, Muzeja sakralne umjetnosti u Prisiki, Kulturno-prosvjetnog centra i odmarališta Hrvata u Mađarskoj u Vlačićima i Hrvatskog kluba Augusta Šenoae), te Hrvatske državne samouprave, odnosno njezinih pet odbora za 2009. godinu. Kako je naglašeno, sukladno zakonskim obvezama, bilance gospodarskih tvrtki Izdavačke kuće «Croatica» u Budimpešti i KPCO «Zavičaj» u Vlačićima za 2009. godinu bit će na dnevnom redu na idućoj skupštini u svibnju. Na sjednici su priliku dobili i predsjednici županijskih hrvatskih sa-

mouprava da usmeno dopune pismena izvješća o radu, položaju i problemima na srednjoj, regionalnoj razini. Kako se čulo, općenito se može zaključiti da unatoč skromnim financijskim uvjetima uspješno obavljaju svoje zadaće, ponajviše podupiranjem mjesnih sadržaja, ali i organiziranjem vlastitih programa. Hrvatska državna samouprava u prošloj godini djelovala je sukladno odobrenom godišnjem planu rada, godišnjem proračunu u okvirnim sredstvima dobivenim iz Središnjega proračuna, i uspješno ostvarila zacrtane ciljeve i sadržaje, držeći se okvirnih smjernica određenih proračunom za 2009. godinu, čije je izvršenje prihvaćeno s prihodima u iznosu 277,195 milijuna i rashodima u iznosu 334,231 milijuna forinta.

Na pitanje Š. Krizmanića, zbog čega su prihodi HDS-a za 60 milijuna manji od rashoda, od čega se jedan dio, 30 milijuna, javlja kod santovačke škole, uz mišljenje da bi bilo opasno kada bismo potrošili svoju imovinu, a svojedobno je kod preuzimanja ustanove rečeno da njezino održavanje neće iziskivati dodatna sredstva HDS-a, razvila se kraća rasprava. Ravnatelj škole Joso Šibalin pojasnio je kako škola nije u manjku, te se ne ulažu dodatna sredstva osim iz fonda za ustanove. Dodao je kako je ove godine smanjena normativna potpora, a zbog upisa većeg broja seoske djece u hrvatsku školu, koja će se, za razliku od početnih godina, u idućem razdoblju 80-postotno uključiti u dvojezičnu nastavu, ostvarit će pravo na višu dodatnu potporu. Unatoč tome, sve troškove i ove godine pokrili su državnim normativnim i dodatnim potporama te sredstvima iz fonda za ustanove. Pošto su se u raspravu uključili predsjednici Odbora za financije, Š. Petković, i Odbora za školstvo, G. Győrfvári, te voditelj Ureda HDS-a Jozo Solga, razjašnjeno je kako je razlika nastala zbog toga što je lani zbog greške, umjesto mogućih 30 milijuna, ostvarena samo dodatna potpora od deset milijuna, međutim „skraćivanjem” izdataka problem je riješen, a svi troškovi održavanja u cijelosti su pokriveni. Na pitanje Stipana Karagića kako stoji projekt izgradnje novog učeničkog doma, g. Solga ponovio je izvješće sa skupštine u Mišljenju, istaknuvši kako je tada odlučeno da se unatoč nastalim poteškoćama izvan naše krivnje projekt nastavi.

Usljedi je rasprava o raspodjeli novca za sufinanciranje djelatnosti mjesnih hrvatskih ustanova i udruga, pri čemu su prema prijedlogu Odbora za kulturu i vjerska pitanja raspodijeljena okvirna sredstva u iznosu od deset milijuna forinta. Tijekom rasprave prihvaćene su sugestije da se ubuduće olakša, ali barem osigura mogućnost na dopunu nedostataka, kako se zbog formalnih nedostataka ne bi automatski isključivali natječaji. Međutim predsjednik Hepp jednako tako ustrajao je u mišljenju kako se uvjetima za natječaj želi dati poticaj za predaju većega broja drugih natječaja, čime se mogu osigurati još veća sredstva iz drugih fondova.

Na dnevnom redu ponovno se našlo i pitanje Strategijskoga plana hrvatske zajednice u Mađarskoj. Ovaj put bez rasprave prihvaćena je odluka da uže vodstvo HDS-a, prošireno s predsjednicima skupštinskih odbora pripremi nacrt Strategijskoga plana za drugo čitanje.

Među raznim, izražena je podrška inicijativi Šopronske hrvatske manjinske samouprave da s Nijemcima zajedno osnuju središte manjina u Šopronu. HDS će pružiti političku i moralnu potporu, a pomoć su ponudila i veleposlanstva dviju matičnih država, Hrvatske i Njemačke.

Pošto je na prošloj skupštini Geza Völgyi podnio ostavku na mjesto predsjednika i člana, na svojoj sjednici održanoj uoči skupštine Odbor za mladež i šport za novog predsjednika izabrao je Stipana Balatinca, dosadašnjega člana.

Na kraju na zatvorenoj sjednici raspravljalo se o delegiranju člana u Kuratorij zaklade Mađarske televizije, a kako smo saznali, za to mjesto u Kuratoriju predložena je i izabrana Marijana Balatinac, na mandat od godinu dana.

Na kemljanskom jezičnom naticanju gradišćanskih školarov

Hrvatska zaufanja: Koljnof, Narda, Petrovo Selo

Najbolji učenici hrvatskoga jezika

Regionalno jezično naticanje hrvatskoga jezika je gradišćanske školare ovput pozvalo u Kemlju, ka ljetos slavi 800. obljetnicu seoske povijesti ter 160. jubilej rođenja najveće ličnosti gradišćanske književnosti, svestranoga znanstvenika i mjesnoga farnika Mate Meršića Miloradića, ki je 1928. ljeta u mjesnom cimitoru i zakopan. Zato od koga bi bilo najpristojnije citirati pozdravnu pjesmu, nego od Miloradića ki je jur u svoje vrime oplakivao tešku sudbinu hrvatskoga jezika i nestanka naše grane. Nažalost, pred svimi je jur poznato da sjeverno Gradišće je u tom pogledu teško pogodjeno, a rezultati jezičnih naticanj svenek dokazuju ovu sirovu činjenicu. U ime domaćina je Julianna Andirkó-Nagy, ravnateljica najveće gradišćanske škole, pozdravila 13. aprila, u utorak, sve nazočne, med njimi mjesnu načelnicu Zsuzsannu Balsay i zaželjila je svim naticateljem uspjeh i nove doživljaje s timi riči: „Veselite se da ste dvojezični i da besplatno morete naučiti još jedan jezik ili usavršavati svoje znanje u vaši škola ter da morete putovati u Hrvatsku i nabrati takove prijatelje s kimi skupa ste bogatiji jer znate još jedan jezik.” Nje svečani govor je još pratio prigodan kulturni program jačkarnoga zboru i školarov doljnih razredov ke su pripravile na ov zvanaredni dan učiteljice hrvatskoga jezika, Eržika Pormüller i Lidija Hoffmann. Jezična savjetnica u Gradišću, ujedno i glavna organizatorica ovoga naticanja, Edita Horvat-Pauković je prikdala korisne informacije za naticatelje i predstavila žiri s predsjednicom Natašom Možgon, lektoricom hrvatskoga jezika i književnosti na sambotelskoj katedri Sveučilišnoga središća Savaria, i ostalimi člani: Marijom Nović-Štipković, predsjednicom mjesne Hrvatske manjinske samouprave, Čabom Horvathom,

ravnateljem Croatiace, ki je kasnije prošao, a na njegovo mjesto je stupio Matija Šmatović, zamjenik predsjednika Hrvatske državne samouprave. Naticanje je poteklo u tri kategorija po starosti školarov, kih je bilo točno 25 iz petroviske, koljnofske, bizonjske dvojezične škole ter kemljanske i četarske osnovne škole. Najmanji su začeli naticanje, a ostali su se mogli u djelaonici ručne šikanosti zabavljati, dokle za starije učenike su stale na raspolaganje kompjutorske igre.

Po staroj tradiciji, najbolji hrvatski školarci su morali obračun dati o svojem znanju koje se bazira na komunikaciji. Najprlje su morali izvličti temu, potom pak sliku o koj su morali govoriti i onda još odgovoriti na pitanja članov ocjenjivačkoga suda. Ne more se negirati, najbolje rezultate su i ovom prilikom dostigli oni školarci kod kih je doma još živ

Stre Kolnhofer, Petra i Dora, naticanje su završile med najboljimi učeniki

hrvatski jezik. Po tom postojiu nami zaufanje, ima još familjov u Petrovom Selu, Koljnofu i Nardi u koj se jezično ne daju. U 3–4. razredu med Danijelom Schläffer i Anom Zoricom Timar (obadvime iz petroviske Dvojezične škole) nije mogao žiri odlučiti ka je bolja, zato im je skupa dodiljeno prvo mjesto. Dorina Gecse iz koljnofske Dvojezične škole «Mihovil Naković» je položila drugo mjesto, a treća je nastala Dora Kolnhofer iz Narde (učenica četarske osnovne škole). U drugoj kategoriji, 5–6. razreda, Tamaš Tarloš (Dvojezična škola «Mihovil Naković» iz Koljnofa) jednostavno nije našao protivnika, a drugo mjesto su takaj dilile nardanska Petra Kolnhofer (OŠ Gornji Četar) i Žofika Isak (petroviska Dvojezična škola). Treće je mjesto pripalo Flori Šmatović (bizonjska Dvojezična škola). U kategoriji 7–8. razreda prvo mjesto su opet morale dvime međjusobno podiliti, i to Koljnofka Silvana Pajrić ter Petroviščanka Klauđija Škrapić. Znanje Vinka Gerenčera iz Narde (OŠ Gornji Četar) bilo je dovoljno za drugo mjesto, a na trećem mjestu se je našao petroviski školar 8. razreda Tamaš Papp. Predsjednica žirija Nataša Možgon pohvalila je sve diozimatelje i naglasila kako su joj dojmi jako pozitivni i da je stekla lipo iskustvo med gradišćanskimi školarci.

-Tiho-

Kulturni program domaćinov

Dravsko proljeće

U Lukovišću je 17. travnja, u organizaciji tamošnje Hrvatske samouprave, održana manifestacija koju su organizatori nazvali Dravsko proljeće. Lijepo vrijeme okupilo je Lukovišćane na ulicama sela. Na ograde su podravski Hrvati prostrli «vilane». Došli su i mnogi raseljeni Lukovišćani kako bi nazočili misi koju su na hrvatskom jeziku u mjesnoj crkvi služili župnik Augustin Darnai i đakon Gabriel Barič, te se divili povorci folkloriša kroza selo i kulturno-umjetničkom programu u kojem su sudjelovali KUD Drava, KUD Podravina iz Barče, KUD Martinci iz Martinaca, Orkestar Biseri Drave iz Starina, Orkestar Vizin iz Pečuha i Folklorna skupina pečuškoga Kulturnog središta «Apácai» te folklorna skupina lukoviške škole.

Kako reče Margita Romolic Esze, voditeljica KUD-a Drava i predsjednica lukoviške Hrvatske samouprave, velik je ovo dan za Lukovišćane. Na nogama su svi kojima je stalo do očuvanja hrvatske kulture, jezika i običaja u ovome podravskom naselju u kojem se iz dana u dan gubi hrvatski živalj. Sve nas je manje, reći će mi moje sugovornice na ulici, stari i nemoćni umiru, mladi kuće prodaju u besćenje i tako se polako gubimo, a demografska slika nekad hrvatskog Lukovišća se gubi. Ali još nas uvijek zato ima i mi smo Orvati. Okupljamo se i oko KUD-a Drava... Kada smo počeli, kaže nam teca Margita, bilo nas je tek nekoliko, danas smo silni i radujemo se svakom nastupu i zajedničkom druženju. Naši svirači su izvrsni, s njima vježba glazbeni pedagog Tibor Kedves, mali folkloriši iz škole, također zahvaljujući neumornom Lenardu Traumu koji nam pomaže i kod KUD-a Drava i pravi je prijatelj Hrvata i svih ostalih žitelja Lukovišća i okolnih naselja. Upravo i iz njih članovi dolaze na probe KUD-a Drava. Naravno, to su Potonja, Novo Selo i Brlobaš. Tu je i naš dudaš Pavo Gadanji, brlobaška načelnica Piroška Gujaš, predsjednik potonjske Hrvatske samouprave Jozo Dudaš. Silni smo, kazuju mi organizatori.

Tako je i bilo. Zašarenilo se Lukovišće pod prekrasnim travanjским suncem koje je obasjalo njegove ulice, kuće i krovove, crkveni zvonic, oltare okićene vezom hrvatskih tkalja. Tkanje na nošnji i na ogradama. Još uvijek ima se što pokazati. Crveno kao krv, kao izazov životu i prkos hrvatskoga čovjeka. Kolo i svirači, i tako polako do obnovljene Zavičajne kuće. Kako nam veli

muzeologinja Orsolya Kapitány, u lipnju će biti svečana predaja. Krov je prelijep. Već imaju i domaćicu kuće, ona će se brinuti za nju i za goste. Sve u suglasnosti uzdržavatelja; mjesne samouprave i Županijskog muzeja «Rípl Rónai», a zahvaljujući aktivnostima i potpori Hrvatske samouprave Šomodske županije. Teta Anuška Dudaš nas zove na kavu, gospođu Kapitány, mene i generalnu konzulicu Ljiljanu Pancirov koja je oduševljena programom u Lukovišću, gdje se prvi put nalazi. Tu je i načelnik sela János Matyók, kojem se generalna konzulica najavljuje u posjet, naime željela bi pobliže upoznati stanje u školi i selu. Velečasni Augustin Darnai i đakon Gabriel Barič djeca su naroda. U povorci su nakon mise, na programu, raduju se s mještanima, planiraju nove priredbe i svečanosti te crkvena okupljanja oko kojih bi okupili ljude. I tako polako suton se približava. Vesela povorka primiče se domu kulture gdje je planiran nastup svih sudionika Dravskoga proljeća u Lukovišću. Tu je i predsjednik Hrvatske državne samouprave Mišo Hepp koji se obraća nazočnima, a potom počinje program „Podravino moja mila” što su ga su za Dan Hrvata u Barči osmislili Vesna Velin i Zoltán Vízvári. Dan prije bila je naporna proba svih sudionika, ali isplatilo se, program je bio predivan. Što ga više gledam, sve mi je bolji. Ili je to tek moje osobno mišljenje? Napomenimo kako su se na početku programa Lukovišćani zajedno sa svojim gostima sjetili preminulog učitelja Milana Popovića (umro 14. travnja) minutom šutnje i zapaljenom svijećom u spomen. Nakon svega pak slijedilo je druženje oko podravskoga stola i u

podravskom kolu uza svirku «Podravke», kako saznajemo, do ranih jutarnjih sati...

Branka Pavić Blažetin

BABOVEC – KUD Drava, koji čine članovi iz četiri hrvatska naselja, Lukovišća, Potonje, Novog Sela i Brlobaša te šire, 8. svibnja nastupa u Bobovcu (Babócsa).

HARKANJ – Hrvatska samouprava grada Harkanja u suradnji s Osnovnom i glazbenom školom „Pál Kitaibel” osuvremenila je kabinet hrvatskoga jezika u spomenutoj školi kupnjom četiriju računala. Kako kaže za Hrvatski glasnik predsjednica samouprave Žuža Gregeš, troškove su podijelili.

Prošlost u sadašnjosti

„Čavoljski muzej nam je škrinja blaga“

Vrata zavičajne zbirke u Čavolju ili, kako mi kažemo, Čavoljskog muzeja, pred širom publikom otvorena su 16. lipnja 1964. godine, a u 45. godini svoga postojanja primio je 20 tisućitog posjetitelja. Poznat je i izvan naših granica. U našoj županiji bio je utemeljen među prvima, ako ne i prvi, državno priznat, koji u okviru i pod zaštitništvom Prijateljskoga kruga za poznavanje domovine čuva više od deset tisuća predmeta. Nažalost, od osnivača samo već ja živim. Ustanovu vodim od njezina osnutka. Obljetnice smo se skromno prisjetili priređivanjem prigodne izložbe fotografija. Sve je jača uloga četiriju narodnih kultura – s bunjevačkohrvatskog i njemačkog obilježja – radi očuvanja i promicanja baštine. Uostalom, izložba je bila čudesno putovanje kroz vrijeme. Zahvaljujući gostujućim predavačima i nekolicini mjesnih stručnjaka, u proteklih 45 godina obogaćeni smo brojnim sadržajima. Bilo je vrijedno pokrenuti kružoke u mjesnoj školi, koji su djelovali bez prekida. Nažalost, nakon moga umirovljenja nije bilo onih koji bi se primili ovog posla. Nekadašnji članovi kružoka izvijestili su nas o svome životnom putu. Osnivači, već odavno majke, očevi, djedovi i bake, u znatnom će broju vjerojatno ostati vezani za našu stvar, čak i onda ako organizacijski ne budu pripadali nama. Ovom prigodom zahvaljujem svima koji su mi pomagali, koji mi pomažu, u ostvarenju, održavanju mjesnoga zavičajnog

muzeja koji je više puta bio u opasnosti. U njega je uloženo mnogo ljudskog zalaganja.

Naš rad u očuvanju i njegovanju naslijeđa može se pratiti u nizu izdanja na hrvatskom, mađarskom, njemačkom i srpskom jeziku. Posjetiteljima darujemo brošure i razglednice. Knjige se mogu kupiti. Osim niza od deset knjiga, voditelj muzeja i samostalno publicira. Trenutno mu je jedna knjiga u tiskari, a rukopis 22. izdanja pripremljen je za tisak, čeka sponzora! Knjiga je pisana bunjevačkom ikavicom, s naslovom Narodnosno blago čavoljskih Bunjevaca – Čavoljski razgovori. Nema dovoljno prostora da se prikaže što se sve može vidjeti u zavičajnoj zbirci. Na 184m² u pet prostorija mogu se upoznati razna povijesna razdoblja, kulture, mjesto i vrijeme, mnogovrsno shvaćanje vremena. Prikazujemo načine života iz prošlosti, koji nam pomažu da razumijemo povijest, život i običaje jedne zajednice. Muzej posjećuju i đaci iz drugih mjesta.

Održavatelj muzeja je Samouprava sela Čavolja, pod upravljanjem načelnikova ureda. Muzej se može posjećivati svakog utorka od 14 do 15 sati. Drugi termin može se usuglasiti na telefonu 79/352-176. Dok su moja predavanja iz prošlosti naselja posjećena, ne smijem očajavati: ako pogledamo naše mlade čista pogleda, lica i duše, s razlogom i pravom se možemo nadati jer nade (još) ima.

Dr. Mišo Mandić

OSIJEK – Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, u sklopu manifestacije pod nazivom Festival znanosti, 19. travnja u Rektoratu Sveučilišta (Trg Sv. Trojstva 3, Osijek) upriličilo je predstavljanje zbornika Urbani Šokci 4, Zemlja, šuma, Šokci i Bunjevci. Posrijedi je zbornik radova s Međunarodnog okruglog stola održanog 24. i 25. travnja 2009. godine u organizaciji Šokačke grane Osijek i Urbani Šokci Sombor. O zborniku su govorili: Vera Erl, Milovan Miković, Goran Rem, Helena Sablić Tomić, Marija Šeremešić, a tekstove o šumi, zemlji govorili su glumci 3. godine Studija glume i lutkarstva osječke Umjetničke akademije. U sklopu predstavljanja pjevali su: Ženska vokalna skupina Druge i Pjevačke skupine Šokačke grane, Šokice i Šokci te samičar Franjo Verić.

OSIJEK – Život i djelo(vanje) Višnje Stahuljak našlo se pod povećalom znanstvene javnosti, kao središnja tema Međunarodnoga znanstvenog skupa Zlatni danci 12. Posrijedi je skup koji već godinama organizira Filozofski fakultet Osijek, u suradnji s Filozofskim fakultetom Pečuh. Skupom održanim 8. i 9. travnja, želi se osvijetliti i vrednovati književno djelo(vanje) spisateljice Višnje Stahuljak s književnopovijesnoga, estetskoga, teorijskoga i metodičkoga gledišta u okviru hrvatske i svjetske književnosti. Prvog dana skupa otvorena je izložba zbornika od 1997. do danas, a potom u Dječjem kazalištu Branka Mihaljevića izvedena predstava Ježeva kućica.

ZADAR – U povodu Dana Zadarske županije 13. travnja, na tri zadarske lokacije održana je likovna kolonija na kojoj je sudjelovalo 24 slikara od kojih je 12 stranih, a oni su došli iz Češke, Slovačke, Mađarske, Makedonije, Bosne i Hercegovine i Ukrajine. Svi su radovi bili izloženi na izložbi koja je otvorena 15. travnja u Gradskoj loži i koju su otvorili župani Zadarske, Južnomoravske regije i Baranjske županije.

Trenutak za pjesmu

**Mate Šinković
(1927–1972)**

Moja otac

Delal je čuda na polji,
bil je svenek va nevolji.
Popil dost suz
i slanoga pota!
Prez špota –
siromah je bil!

Deržal je čversto plug,
oral je zemlju na lug.
Prigne se teško –
došla je starost.
Prošla j' mladost,
dojt će žalost.

Oči diboko jur sidu,
vlasi potihog jur bilu.
Obraz je z oran,
jako poderan.
Sedmu desetku
gazi i lovi!

Doba došla je jur za te,
da živiš ne na rate!
Vse bolje čekaj,
vesel' se žitku.
Dobro ćeš jimat –
i mir uživat!

Manjinska kultura u teškom položaju – stručna rasprava u Mađarskome prosvjetnom zavodu i lektoratu za primijenjenu umjetnost (MMIKL)

Brojni čimbenici otežavaju kulturni život manjina u Mađarskoj – složni su u mišljenju sudionici stručnih razgovora priređenih u organizaciji Mađarskoga prosvjetnog zavoda i lektorata za primijenjenu umjetnost (MMIKL).

(MTI) – Tijekom vijećanja, održanog na poticaj Stručnog vijeća za narodnosti i kulturu (NKSZT) Mađarskoga prosvjetnog zavoda, pozvani stručnjaci razmotrili su pitanja kulturnog života manjina u Mađarskoj prema izvješću manjinskoga pravobranitelja (ombudsmana) o ostvarivanju kulturnih prava manjina, odnosno prosvjetne strategije glavnog odjela ministarstva obrazovanja i kulture za razdoblje 2007–2013. godine.

Prikazavši strategiju glavnog odjela za prosvjetu, Maria Silkó Szurmai naglasila je: ovaj dokument ne daje program za područje cijele domaće kulture, nego istražuje samo jedan njezin isječak. Osim toga pitanje manjina unutar nadležnog ministarstva 2008. stavljeno je u nadležnost Glavnog odjela za jednake mogućnosti, stoga se strategija samo jednim manjim isječkom bavi položajem manjinske kulture – dodala je ona.

Zakon o javnoj prosvjeti sazio je za promjene, za to je napravljena već i studija, ali odluku mora donijeti politika – reče voditeljica glavnog odjela. Kako je dodala, nakon izbora vjerojatno će se promijeniti postojeći ustroj ministarstva, onda je vrijedno promisliti kakav da bude odnos prema području manjinske kulture.

Prikazavši izvješće parlamentarnog pravobranitelja za manjine (Ernő Kállai) objavljeno 1. veljače, voditelj glavnog odjela András Magicz reče da je dokument na 467 stranica u prvom redu namijenjen zato da bi privukao pozornost. Tijekom istraživanja poslušali su predstavnikove svih 13 manjina, potražili su 200 ustanova i nadležnih vlasti, te su sastavili 35 prijedloga pravnih propisa i 78 preporuka.

Najveću pozornost izazvao je prijedlog manjinskoga pravobranitelja o osnivanju Doma narodnosti, zajedničke javne zbirke svih 13 narodnosti, ali bi se ta nova ustanova ostvarila usporedno s razvijanjem postojećeg sustava manjinske kulture – naglasio je András Magicz. Manjinski stručnjaci za kulturu koji su sudjelovali razgovorima pozdravili su ombudsmanovo izvješće i istakli da ono može poslužiti kao osnova za izradu strategije.

Kao što je na to skrenula pozornost Maria Berenyi, voditeljica Znanstvenog zavoda Rumunja u Mađarskoj, položaj 13 manjina u Mađarskoj samo je u pravnom smislu isti, inače se umnogome razlikuje. Međutim jedno zajedničko dokumentacijsko središte, pismo-hrana, izdavačka kuća, izložbeni prostor dobro bi došli, priznala je.

Istraživač kulture Slovaka Anna Gyivicsan govorila je o potrebi jednog programa za

odgoj inteligencije. Kako je dodala, nije riječ samo o izobrazbi na filozofskom smjeru, nego bi i drugi fakulteti trebali pokrenuti programe za manjinske studente. O materijalnoj pozadini manjinske kulture Anna Gyivicsan smatra kako je kod narodnosnih organizacija zamjetan „potpun nedostatak realnosti”, istovremeno sredstva namijenjena za to većinsko društvo smatra suvišnim izdacima; i to ne samo konzervativci nego i liberali.

Pero Lastić, ravnatelj Srpskog instituta, ocijenio je kako je izvješće koje je sastavio ured Ernő Kállai, predstavnik manjinskoga kulturnog života okupio na najzачajnijem susretu u posljednjih 20 godina. Član Stručnog vijeća za narodnosti i kulturu (NKSZT) oštro je kritizirao praksu mađarskih vlasti koja manjine u Mađarskoj stavlja „na drugo mjesto” iza prekograničnih Mađara. Mislimo da smo mi porezni obveznici, a što je izvan granica, može doći samo poslije toga, reče. S drugima zajedno koji su govorili, postavio je potrebu uvođenja glavarine za manjinsku javnu prosvjetu za kulturne ustanove u Mađarskoj.

Glavni savjetnik ministarstva obrazovanja i kulture András Székely Szabó upozorio je da se ne može primjenjivati dvostruko mjerilo u odnosu na prekogranične Mađare i na manjine u Mađarskoj, ali je isto tako štetno „neumjesno pokazivanje na drugu stranu”. Zablude je da kultura prekograničnih Mađara predstavlja značajniju težinu u mađarskoj

državnoj upravi – smatrao je András Székely Szabó. Kako je dodao, praksu ostvarivanja manjinskih kulturnih prava doista bi trebalo potanko razlagati i dotjerati u pravnim propisima. Naravno, to iziskuje i promjenu financijskih odnosa, a to je u sadašnjemu gospodarskom položaju pitanje – primijetio je András Székely Szabó.

Voditeljica razgovora Ágnes Szauer potakla je da sudionici raspravu nastave u svibnju.

Stipan Balatinac

Bogatstvo...

Foto: Petar Tyrán

**Učitelji i učenica: Manda Aladžić Kolar,
Stanko Kolar i Ingrid Klemenšić**

Srcu mi je bilo drago kada sam doznala da sam pozvana za putnika u autobus KUD-a Veseli Gradišćanci. Točnije zbog toga sam bila vesela jer cilj ovoga putovanja je bilo Čučerje, brežuljkasto naselje kraj Zagreba, s kim je Unda još 1989. ljeta počela kontaktirati na kulturnom polju, na prijedlog Jelke Perušić iz Austrije. Kod radjanja ovoga prijateljstva sam i ja bila nazočna kao voditeljica sela i osnovne škole u Undi. Ne morem zaboraviti trenutke prvih naših korakova na putu partnerstva, ki uopće nisu bili teški zbog ljudske sposobnosti. Naši prvi partneri iz matične zemlje počeli su nas pomagati s instrumenti (tamburami), s nošnjama, divili su se našem jeziku, jačkam i tancem. Batrili su nas da si čujemo svoje jer to je najveće

Čučerje–Unda ponovo zajedno

Poslije dugoljetnoga sna veza se ponovo budi

sjednicu FIS-a Remete. Posebnom ljubavlju je pozdravio člane i pomagače KUD-a Veseli Gradišćanci i njegovoga voditelja Štefana Kolosara. U prepunoj dvorani Mišo Hepp je izjavio da su ponosni na undasko kulturno društvo jer ovo malo naselje, koje ima samo oko 300 stanovnikov, čuva si svoje narodne običaje, tance i jačke. U svojem repertoaru pokazuju ono bogatstvo i šarolikost ku skupa čuvaju tamburaši, pjevači i plesači.

Početkom programa je pjevačka grupa, pod vodstvom Sabine Balog, gradišćanskimi

Drugi dan pri svetoj maši su sudjelovale undanske pjevačice i tamburaši. Župnik Ivan Torbar je posebno zahvalio otpjevani „Oče naš“, ku varijantu on još nije čuo, a nekim je i suze vabilo na lice. Na ovom susretu predsjednik Kordun većputi je ponudio stručnu pomoć Bosiljka za Vesele Gradišćance. U zaufanju da će se i stručno i privatno druženje nastaviti, napravljena je i zajednička fotografija za spomen prijateljstva. Ufamo se da ćemo još puno takovih kipicova moći napraviti.

Marija Fülöp-Huljev

Ženski pjevački zbor Veselih Gradišćancev

Mozaik iz „Undanskoga veselja“

bogatstvo, a to treba i predati. Usput su se vezala i privatna prijateljstva ka još i dandanas živu. Svako ljetno smo se posjetili, jedno u Undi, jedan put u Čučerju. Zbog raznih uzrokov prije sedam ljet uz neke privatne veze ovo cvatuće partnerstvo skoro je nestalo, recimo ishladilo se je. Nismo mogli primiti više člane Bosiljka jer nisu dobili poziv, a Undanci isto nisu putovali k našim starim prijateljima jer imali su puno nastupov i kod novih partnerov i na razni festivali, iako se uvijek čulo iz Čučerja: – *Zašto ne dođete? Čekamo vas!*

Ovoga protulica i „led se je rastalio“, ki je s ovim putovanjem, ufajmo se, i nestao. Mala četa Veselih Gradišćancev (sve skupa dvajsetsedmimi) je dospila u Čučerje 10. aprila, u subotu otpodne. Prije toga u Zagrebu smo pogledali znamenitosti na Glavnom trgu i kod katedrale. Predsjednik „Bosiljka“ Ante Kordun nas je čekao u Čučerju u domu kulture. Brzo smo bili razmješćeni kod članov mjesnoga kulturnoga društva. Druženje je počelo već na putu do doma, a nastavljalo se je kod objeda pri domaćini. Pri večernjem programu je predsjednik Kordun med gosti pozdravio Mišu Heppa, predsjednika Hrvatske državne samouprave u Mađarskoj, Mariju Pilšić, predsjednika Društva Gradišćanskih Hrvatov u Ugarskoj, Ivana Torbara, čučerjanskoga župnika, Barbaru Ferlak, ravnateljicu tamošnje osnovne škole, Ljubicu Keber, pred-

pjesmami začarala publiku. Plesači su skraćenim dilom Undanskoga veselja (iz koreografije Antuna Kričkovića) oduševili gledatelje, kot i tamburaši svojim bogatim repertoarom. Poslije Bunjevačkih plesov nastupili su i domaći tamburaši ki su u svojem buketu pjesam (Šćofanec-polka, Ragtime, Carmen...) pokazali nove pute i mogućnosti u svirki. Tanci iz Prigorja, Posavine i Zagorja su zatvarali ov bogati program, a potom su se prikdali dari i obećanja za daljnju suradnju.

Uz večeru, pak zatim sve do jutra je tamburaški sastav Bosiljka dao fenomenalni ton plesnoga-pjevačkoga druženja, a uz stole čvrstila su se stara i budila nova poznanstva.

Fenomenalni tamburaški sastav „Bosiljka“

Spomen prijateljstva

Deset godina kukinjskih folkloriša

Kukinjski KUD „Ladislav Matušek“

Hrvatska manjinska samouprava sela Kukinja i KUD „Ladislava Matušeka“ u mjesnom domu kulture 5. travnja slavili su desetu obljetnicu osnutka folklorinoga društva. Samostalna večer održana je na drugi dan Uskrsa, a gosti večeri bili su Djevojačka skupina folklorinoga društva „Dubrava“ iz Semelja.

Sve je počelo prije deset godina tako da je Mješovita hrvatska pjevačka skupina, koja je primila ime Ladislava Matušeka, poznatog i priznatog učitelja-kantora, koji je djelovao u Kukinju, Ati, Eragu i Pečuhu, osnovana 31. siječnja 2000. godine. I prije toga, prethodne dvije-tri godine, također je bilo pokušaja zajedničkoga pjevanja u Kukinju, no rad je od 2000. postao neprekinut, s redovitim probama i nastupima ponajprije u selu Kukinju, a potom i okolici. U vrijeme osnivanja skupina je imala 14 članova, koji su bili voljni ovoga rada, imajući u vidu veliku njegovu važnost glede očuvanja i jačanja nacionalne svijesti hrvatskoga življa u Kukinju.

Na početku su uvježbavali pjesme iz zbirke Ladislava Matušeka, „Raspjevani baranjski Hrvati“, poslije su proširili svoj repertoar bunjevačkim i podravskim pjesmama, a 2007. godine sudjelovali su trodnevnom učenju pjesama koje je organizirala kukinjska Hrvatska manjinska samouprava. Bio je to odabir slavonskih narodnih pjesama, a u repertoar su ušle i dalmatinske pjesme. Zbor je od samog osnutka marljivo vježbao stare crkvene pučke pjesme kako bi svojim pjevanjem za vrijeme misnih slavlja i raznih koncerata jačao vjeru slušateljstva, u tome i u izvedbi folklor podjednako je uspijevao. Nastupi u Zagrebu, Duboševici, Topolju, Dražu, pa razni koncerti u Pečuhu, te suradnja s pečuškim Hrvatskim kazalištem u izvedbi Uskrsne predstave, izvedene dvadesetak puta u raznim krajevima Mađarske, potom prošlogodišnje božićne predstave u suradnji s

Hrvatskim kazalištem sve su više jačali volju i umijeće pjevanja svih članova.

Zbor u godini osnivanja (2000) sudjeluje u Serdahelu na državnoj kvalifikacijskoj smotri folklor, gdje dobiva zlatnu diplomu zahvaljujući upravo tome što se sve veći trud uložio u višeglasno pjevanje, u dobar odabir pjesama, a upravo je po tome postao poznat i omiljen u svim naseljima, naime pozivi su dolazili sve češće, i u inozemstvo i unutar granica naše domovine.

Prije pet godina stigao je poziv na „Baranjski bečarac“, poznatu veselicu koja se iz godine u godinu priređuje u selima hrvatske Baranje, a želja je bila da se ovaj put predstavi i neki ples specifičan upravo za taj kraj. Tada je iskrsla zamisao da se zbor, koji je već prije imao i svoj orkestar, poveže s plesačima iz Semelja (jednako tako bošnjačkohrvatsko naselje), gdje je već prije osnovano plesno društvo, i postalo je jasno da ovakvo spajanje može samo koristiti i jednoj i drugoj strani. Kako se ovaj potez pokazao više nego uspješnim, sve su više dolazili pjevači i plesači iz ostalih naselja: Mišljena, Udvara, Pečuha, Pogana, bivši članovi ansambla Baranja i KUD-a Tanac, a repertoar je postao sve bogatijim. Naime radile su se koreografije u kojima se nadopunjuje pjesma i ples, a u istom se duhu planira i budućnost. Bošnjački svatovac, i podravska koreografija, ali posve izvorna, već se zapisuju pjesme koje još nisu bile izvedene na pozornici. Najnovija koreografija prikazana na proslavi deset godine djelovanja Društva bili su baranjski plesovi.

Društvo sada ima četrdesetak članova, voditelj mu je neumorni Ivo Grišnik, a sve više raste broj simpatizera koji nesebično pomažu sa strane. Velika je pozitivnost da su u rad uključeni i mladi, prije svega članovi obitelji osnivača. Na Uskrs 2008. u kukinjskome domu kulture priređena je samostalna večer, koja je ujedno proglašena vrbovanjem novih članova, što je uključilo petero novih zanesenjaka. Ovaj se način i nadalje primjenjivao. Rad kulturnog društva pomažu i mjesna i manjinska samouprava; putem natječaja stečen je novac za nabavu nošnje, muške košulje posudio je pečuški Hrvatski klub, a kod prijevoza, pogotovo na kraćoj udaljenosti, nikad nije problem da se članstvo vozi vlastitim autima o vlastitom trošku.

Članovi Društva, ako je potrebno, dobrovoljnim radom pomažu da priredbe postanu sve bolje i uspješnije. Rad koji se odvija u selu, a aktivno jezgro sačinjavaju upravo članovi Društva, priznala je Hrvatska matica iseljenika, pa je Kukinj, nositelj priznanja NAJSELO. Nagrada je dodijeljena 2006. godine. Rad koji se odvija u Društvu, budi nadu da će ono uspješno postojati još dugo godina. A da će to tako i biti, pokazao je i jubilarni program proslave desete obljetnice djelovanja. *bpb*

BREME, OLAS – Pečuški KUD Tanac 1. svibnja, u subotu, nastupa u Bremenu i Olasu. Nastup u Bremenu počinje u 17 sati u tamošnjoj športskoj dvorani, a nastupu slijedi plesačnica. Nakon toga plesači KUD-a Tanac i Orkestar Vizin imaju nastup u Olasu, s početkom u 20 sati u tamošnjem domu kulture.

ĐAKOVO – U tom se gradu 7. svibnja predstavlja izdanje Nikola Tordinac: „Hrvatski narodni običaji, pjesme i pripovijetke iz Pečuha i okolice. Seoske bajke i bajalice – crtice“ koje su u travnju zajednički izdali grad Đakovo i pečuška Hrvatska samouprava, a čiji su urednici Đuro Franković i Mirko Čurić.

Gostovanje Umjetničkog ansambla „Luč“ u Bačkoj

Svečanost plesa i folklor

Prepune dvorane u Gari i Baji dočekale su priznati hrvatski ansambl iz Budimpešte i istaknutog umjetnika Antuna Kričkovića.

Kako smo najavili, Umjetnički ansambl „Luč“ iz Budimpešte, 17.–18. travnja gostovao je u Bačkoj. Kao što je poznato, cilj je ansambla – koji je utemeljen 1959. godine, a voditelji su mu zaslužni, odlikovani umjetnik *Antun Kričković* rodom iz Gare i njegova supruga *Marija Silčanov* – sakupljanje i obrada te prikazivanje plesne i glazbene tradicije Hrvata u Mađarskoj.

Naš je tjednik u subotu, 17. travnja, nazočio cjelovečernjem programu ansambla «Luč» koji je održan u Gari, a sutradan nastupio je i u Baji. Na nastupima u Bačkoj, «Luč» je prikazala prigodni program pripremljen u povodu svečanog obilježavanja 50. obljetnice ansambla i 80. rođendana istaknutog koreografa i umjetničkog voditelja Antuna Kričkovića, dobitnika brojnih priznanja, među njima nagrade Ferenc Erkela, Zaslužnog i istaknutog umjetnika i više državnih priznanja, od kojih i Reda časničkog križa Republike Mađarske.

Hrvatski umjetnički ansambl «Luč» hrvatskim folklornim plesovima i koreogra-

fijama suvremenoga plesa temeljenim na folklornim elementima i drugim glazbenim motivima, posebice pak Bunjevačkim svatovcem na kraju, oduševio je publiku koja je ispunila garski dom kulture i Dom časnika u Baji.

O tome koji je bio povod za ovaj program i gostovanje Umjetničkog ansambla «Luč», predsjednica Bačvanskog ogranka SHM-a Angela Šokac Marković uz ostalo nam reče:

«Ostali smo dužni još prije Božića našim Bačvanima s jednim božićnim koncertom, pa smo svakako htjeli nadoknaditi to što je izostalo. Tako smo u dogovoru s Marijom Silčanov Kričković uspjeti dovesti naš, u Bačkoj vrlo poznati, voljeni i dobro primljeni ansambl. Publiku je i u Baji i Gari posvjedočila da je bio dobar izbor. U ova dva naša naselja trebamo što više okupljati naše bunjevačke Hrvate na ovakvim priredbama, malo ih probuditi, malo ih osvijestiti, a u tome smo uspješni. Meni se osobno dojmilo sve što smo vidjeli, posebno dio programa iz naše prošlosti, i ne mogu ništa izdvojiti.»

Martin Kubatov, jedan od predstavnika mlađih naraštaja, ističe kako ga se sve dojmilo, i umjetnički i folklorni dio, ali posebno mu se sviđao Bunjevački svatovac. Iako ne pleše, nazočan je na svim događajima bunjevačkih Hrvata u Gari, a povremeno piše i za naš tjednik.

Antun Kričković nije skrivao svoje suze i zadovoljstvo što je opet u svome rodnom selu. Kako reče, već godinama nije boravio u Gari, ne zbog toga što je Budimpešta daleko, nego što ima mnogo posla, puno radi. Najveće mu je zadovoljstvo u životu da još uvijek može raditi, a posebno mu je bilo drago što je ponovno mogao biti među svojim suseljancima. I danas ga još drži rad s mladima, a vjeruje da će imati svojih nastavljača jer, kako dodaje, mladi su zaljubljeni u naš folklor, ples, koji će sigurno njegovati i ubuduće.

Oba nastupa u Bačkoj, bila su svojevrsna svečanost folklor i plesa koja su okupila brojnu publiku.

Tekst i slika: S. B.

Krenuli „Tragovima Zrinskih“

U keresturskom Osnovnoobrazovnom središtu „Nikola Zrinski“ 15. travnja svečano je otvoren projekt „Tragovima Zrinskih“, koji se ostvaruje potporom Europske Unije u Hrvatsko-mađarskome prekograničnom programu IPA. U projekt su uključene osnovne škole iz Kerestura, Mlinaraca, Serdahela, Sumartona te Draškovca i Kotoribe, i ostvaruje se tijekom 12 mjeseci.

Djeca pet škola s obje strane Mure

Otvaranje europskog projekta u keresturskoj ustanovi simbolizirao je sve ono što će se tijekom 12 mjeseci odvijati, a to je druženje djece i nastavnika godinu dana uza sadržajne programe, s mnogo učenja, zabave, prosvjeđivanja. Već na prvoj priredbi projekta nazočili su učenici svih navedenih naselja i dali mali isječak svojih aktivnosti. Učenici nižih razreda domaće ustanove na simboličan način, preko običaja „matkanja“, prikazali su da će odsada biti prijatelji odnosno „stra sestra“ i „stra brat“, a djeca viših razreda predstavili su pomurske i međimurske plesove. Kotoripska su se djeca pripremila svojim mjesnim plesovima, djeca iz Draškovca nastupili su s tamburaškim sastavom, a učenici serdahelske škole s modernim plesom.

Ravnateljica keresturske škole Anica Kovač, koja je bila poticateljica zajedničkoga regionalnog projekta, predstavila je sadržaj projekta u kojem će djelovati kružoci tamburice, tečajevi hrvatskog i mađarskog jezika, utemeljit će se zajednička plesna skupina i zbor keresturske i kotoripske škole. U Draškovcu će se utemeljiti infocentar, izradit će se web-stranica projekta, na kojoj će biti dostupne sve informacije o programima i mogućnostima uključivanja.

Djeca s obje strane Mure uključuju se u istraživački rad „Zrinski u Međimurju i Pomurju“, organizirat će se izleti u Čakovec i na druga mjesta vezani uz velikaške obitelji. Preko ljeta bit će održani razni tabori, natjecanja i drugi programi u kojima će sudjelovati

„Atko matko“, matkanje onkraj granice

učenici pet škola. Već u travnju započinje nastava učenja tamburice, kružok hrvatskoga jezika i tečaj mađarskog jezika na hrvatskoj strani. Učenici tih pet ustanova posjetit će muzej u Čakovcu, te spomenike vezane uz obitelj Zrinskih.

Prema riječima ravnateljice narečene ustanove, to je povijesni trenutak u životu pomurskih škola jer takav projekt za regiju iziskuje mnogo zajedničkog rada, suradnje i usuglašavanja svih partnera. Pomurska djeca, a i nastavnici moći će se često sretati sa svojim vršnjacima, kolegama, stoga će biti dovoljno prilike da se vježba hrvatski jezik.

Inače ravnateljica Kovač već ima u pla-

Izradila: Dijana Kovač iz Ficeháza

novima novi europski projekt za kerestursku školu preko kojeg bi se mogla dobiti potpora za novi informatički park, te za opremanje učionica s interaktivnim pločama i laptopima.

Draškovčeka ravnateljica Margit Mirić, bivša učenica serdahelske škole, sretna je što se projekt ostvario:

– To je ono o čemu sam razmišljala već više godina. Prije tri godine pokušali smo sličan projekt ostvariti, no budući da se radilo o samostalnom projektu, nije uspjelo. Sada smo se složili u regionalni projekt i zato je uspjelo. To dokazuje snagu dobre suradnje i prijateljstva.

Djeca su također vrlo uzbuđena, željna novih prijateljstava, učenja plesova, tamburice, pjesama, ručnih radova, običaja i druženja i kao odrasli sjećat će se da su bili sudionici tijekom nestajanja granica.

Beta

SANTOVO – Župna zajednica u Santovu priređuje svečanu prvu pričest, koja će se upriličiti u nedjelju, 30. svibnja, u župnoj crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije. Ove godine iste nedjelje organizirat će se prva pričest obiju župnih zajednica, hrvatske i mađarske, ali kao što je već običaj, na posebnoj misi. Na hrvatskoj misi, koja će umjesto uobičajenoga nedjeljnog misnog reda (11.15) iznimno početi u 8.30, pričestit će se troje učenika četvrtog razreda Hrvatske osnovne škole, polaznika hrvatskoga vjeronauka, koje je pripremila vjeroučiteljica Marica Jelić Mandić, a misu će suslužiti santovački župnik Imre Polyák i kapelan Zoltán Kiss. Na mađarskoj misi, koja počinje u 10.30, pričestit će se osmero djece.

PEČUH – Ove godine petnaestero učenika 3. razreda pečuške Hrvatske osnovne škole Miroslava Krleže primit će prvi put Isusa u svoju dušu. Misno slavlje prve pričesti na hrvatskom jeziku bit će održano 16. svibnja (nedjelja) 2010., s početkom u 15 sati u kertvaroškoj crkvi Sv. Elizabete (Pečuh, Berzensyieva ulica br. 16). Svečanu misu služit će vlč. Franjo Pavleković, a na njoj će sudjelovati pečuški Ženski pjevački zbor Augusta Šenoa. Prvopričesnike je pripremila vjeroučiteljica Melinda Kečkeš. Nakon mise je zajedničko druženje (agapa) u dvorištu crkve. Podijelite ovaj dan s nama u sreći, radosti i miru! «Tko jede moje tijelo i pije moju krv, u meni ostaje i ja u njemu» (Iv. 6,56)

PEČUH – U Osnovnoj školi „Gyula Illyés” koncem ožujka održan je takozvani Dan manjina. Prigodnim programom predstavile su se hrvatska, njemačka, poljska i slovačka manjina. Na početku prigodnim riječima svim nazočnim obratila se generalna konzulica Ljiljana Pancirov. Hrvate u Mađarskoj svojim nastupom predstavio je Mješoviti pjevački zbor „Ladislav Matušek“ iz Kujinja, a održan je i zanimljiv PowerPoint, gdje je predstavljena Hrvatska kao srednjoeuropska i mediteranska zemlja sa svim svojim specifičnostima. Generalni konzulat Republike Hrvatske u Pečuhu prilikom posjeta priredbi uz promidžbene materijale o Hrvatskoj poklonio je djeci prigodne paketiće slastica.

ZAPREŠIĆ – Udruga vinara, vinogradara i podrumara zapreškoga kraja «Trilikum» utemeljena je prije osam godina. Priređuje i tradicionalno natjecanje vinara Vinologiju koja je ove godine održana od 19. travnja. Njeguje prijateljske veze s Udrugom hrvatskih vinogradara u Mađarskoj, kaže nam predsjednik Udruge Stjepan Đurinski. Tako su već drugu godinu zaredom i gosti mađarskih vinorodnih područja i vinskih cesta kroz takozvane stručne izlete. Vrlo dobro su upoznali vinorodno područje sela Vršende, a sudjelovali su s uzorcima svojih vina i na tradicionalnom ovogodišnjem 27. natjecanju hrvatskih vinogradara iz Mađarske. Zapreški vinari na natjecanje su poslali 12 uzoraka i osvojili lijepe rezultate, a jedno od najboljih vina ocijenjen je traminac iz podruma Željka Jandrasa. Velika se pozornost u djelovanju Udruge poklanja poduci članova (predavanja o rezidbi i gnojidbi vinove loze, o prikladnoj pripremi za berbu te o njezi i čuvanju vina) te sudjelovanju natjecanjima i izložbama vina. Udruga pomaže u razvitku vinogradarstva i vinarstva na spomenutom području koje ima stoljetnu tradiciju sadnje vinove loze, bavljenja podrumarstvom te očuvanja vinogradarskih običaja (Vinkovo, Martinje...) koje se redovito održavaju u organizaciji Udruge pomoću Turističke zajednice grada Zaprešića, Općine Pušće, Luke i prijateljskih udruga.

BAJA – Na posljednjoj redovitoj sjednici Vijeća Hrvatske samouprave Bačko-kriškunske županije, održane u utorak, 27. travnja, u županijskom Domu narodnosti u Baji, prema predloženoj dnevnom redu raspravljalo se na temu izmjene proračuna Županijske hrvatske samouprave za 2010. godinu, te raznome, prije svega o aktualnim pitanjima i skorašnjim priredbama.

Stoti rodjendan u Pinčenoj dolini

Rozaliji Nemet-Molnar čestitali Petrovišćani

U ime Petrovoga Sela teti Loli je čestitao poglavar Mikloš Kohut

Rozalija Nemet-Molnar, bolje poznata za Petrovišćane kot teta Lola Nimčeva, rođena je 10. aprila 1910. ljeta u Petrovom Selu, kamo se je uprav na svoj dan prvoga stoljeća i vratila. Nje velika rodbina je nariktala parti-presenećenja, tako se je i napunila velika prostorija petroviske čuvarnice u subotu otpodne. Slavljenica za ovo prlje ništ nije znala, morebit se i sama čudila koliko je ljudi skupadošlo zbog nje. Polag najbližih došli su joj čestitati i mjesne jačkarice Ljubičice i tamburaši Koprive, s načelnikom Miklošom Kohutom, s kimi se još peštanska aktivistica svaki put strefi u metropoli kad nje Petrovišćani riktaju jačkarno-tancošku ili igrokazačku priredbu. Med gosti je bio i Lajoš Škrapić, bivši predsjednik Hrvatske manjinske samouprave budimpeštanskoga XII. okruga, gdo nigdar ne zabi posebno pozdraviti na petrovisko-peštanski sastanki dragu tetu Lolu. Naše stare melodije moru biti i pogibelne u

borbi sa suzom pri ovakovi prilika, zato je *Naša mila domovina* ili najljubljenija pjesma tete Lole *Tamo daleko kraj morja* našle su i sad put do srca. Glasnogovorač na svetačnosti je bio i glavni organizator Gábor Németh i nad velikom bijelom turtom je zaželio svojoj tetki puno zdravlja do 110. ljeta „*kad se bude-mo opet našli, ako mi to drugi doživimo!*” Mikloš Kohut, poglavar Petrovoga Sela, s črljenimi ružami je gratulirao u ime zajednice, dokle je Ana Škrapić-Timar u zastupničtvu Zaklade za Petrovo Selo predala mali dar. Jolanka Kočiš, peljačica ženskoga zbora, pak je s najnovijom cedejkom Ljubičice zaželjila sve najbolje najzreljoj Petrovišćanki.

Lipa kitica j' procvala va našem malom vrtu... je ta domaća turbno-melankolična jačka, prez ke ne mine nijedan rodjendan u ovom selu, a uz tambure pravoda je još teže bilo najzad držati suze radosnice.

-Tiho-

Slavljenica u krugu rodjakov

Blic-intervju sa stoljetnom Petrovišćankom

Teta Lola su pred petrovskim rodjendanskim svečevanjem pristali na kratki razgovor, dokle nisu svi gosti došli. Što su nam rekli, u društvu svoje kćeri Magde, neka ovde stoji.

Rozalija Nemet-Molnar s kćerom Magdom, sinom Vilmošom i petrovskim načelnikom Miklošom Kohutom

Neobičnu obljetnicu iz Budimpešte ste domom došli proslaviti u Petrovo Selo, zašto?

– Zano kad sam se ja ovde vik dobro ćutila i jako rad imam Petrovo Selo. Zadnji put smo doma bili u jesen, ja čudakrat dojdem.

Negde sam štalala da su Vas hteli otac nagovoriti, u onu mladenačku dob, da projdete s njim u Ameriku. Kako da ste još ovde ostali?

– Nisam prošla kad sam si mislila da odnud ne morem svaki tajedan domom dojt. Dost pisma sam dobila da neka idem u Ameriku, imala bi svoje mjesto, ali ja Ugarsku nisam mogla ostaviti. Kad sam kade ostala sama, mogla sam se plakati i u Pešti, nije mi bilo svejedno. Gor kad mi je napamet mogla dojt sestra, pak otac i mat, nje sam malokrat vidila, dokle sam djelala u Pešti u špitalju. Sprvine je to jako teško bilo, a kasnije sam ja prva nastala pak sam ja dirigirala drugim. Imala sam mladuženju i on je u Ameriku prošao, pak sam mu rekla nek poj, ja ne idem. Ja sam rad u Ugarskom bila, pak u Petrovom Selu je bilo sve moje.

Još ste prošli u Budimpeštu, pak i to nije blizu...

– Da, ali odnud morem domom dojt kad nek hoću. I sad sam došla sa sinom Vilmošom i kćerom Magdom. A rodjaki? Meni

je cijelo Petrovo Selo rod. Od naše familije ne morem čuda što povidati. Šestimi smo bili dica, braća i sestre. – (Svi su pomrli, kaže nje kći.) – Svi su pomrli? Ja to gor ne znam, kad človik to i zabi i znate, još smo daleko od Petrovoga Sela, pak ne moremo sve znati.

A kad Petrovišćani putuju u Peštu, Vi ste vik onde...

– Karkade su, karkamo dojdu, ja sam širom onde, kad je kakova priredba što Petrovišćani načinjaju, ja moram onde biti. Pominam se ja po hrvatski, maru mi teško spade, ali znam. Muž mi je bio Ugar, kad smo to htile s kćerom da on ne razumi, onda smo se mogle po hrvatski pominati. Kako je mnrjati mogao – nasmiju se slatko moja sugovornica.

Kad ste mogli domom dojt, što ste mogli ćutiti u petrovskom hataru kad ste mogli zagledati petrovisku veliku crikvu?

– Sve dobro. Meni onda sve najpr dojde, ali nek sve lipo i sve dobro. Kad su teška ljeta došla, meni je jednako bilo sve dobro. Mogla sam sve s bedarijom prikprojt, ja se nisam čuda brigala tim što će biti. Kako je mogla dojt jedna neprilika, tako je mogla i projt. Ja sam sve Hrvate rado imala, gor Petrovišćane, oni su vik prvi. Ovde sam se ja rodila, sve mlado mi je ovde ostalo.

Povite mi što moram djelati da doživim ovako lipo ljeta kot Vi?

– Veselo sve djelati, kot i ja, kade ovde, kade onde. Drugač se ne more živiti, ne smite sve jako ozbiljno zeti. Kako dojde, onako i projde. Onako se mora sve zeti. I u mladosti, širom smo mogli projti uvečer, jačuč, divičice s dičaki po selu. Nigdar nismo doma bili. Te petroviske jačke nisam zabila, još sve znam, najmilija jačka mi je *Tamo daleko, daleko kraj morja, tamo je selo moje, tamo je ljubav moja...* (i začmu jačiti...) Što je hrvatsko, to je sve dobro, kot i Petrovo Selo. Karkakovo je, meni je i onda najlipše. Vik je daleko bilo, ali ja sam ga još rado imala. Što se ovde zgoda, u tom sve nek lipotu vidim.

Ja vam željim da još dugo uživate u ovoj našoj skupnoj lipoti sa snagom, u veselju i zdravlju, i neka Vas Bog još dugo čuva med nami!

– Zahvalim!

–*Timea Horvat-*

ZAHVALNICA

Iskreno zahvaljujemo rodbini, prijateljima, samoupravama i svima koji su se s nama skupa veselili, slaveći 100. rođendan najstarije Hrvatice naše zajednice. Hvala za prekrasno cvijeće, mnogobrojne darove, fine torte i pića. Posebna je čast bila za slavljenicu misa zahvalnica i prekrasni koncert, dar Veleposlanstva Republike Hrvatske u Budimpešti, u crkvi Svetog Mihovila. Još jedanput hvala!

Budimpešta, 24. travnja 2010.

Rozalija Nemet-Molnar i Magdalena Molnar

SAMOBOR – Salamijada svake godine u tome gradu okuplja sve više gostiju i uzvanika. Na ocjenjivanje je ove godine bilo prijavljeno više od 200 salama. Tako se za prvu nagradu, veliku zlatnu šajbu, natjecalo 113 hobista, 60 salama šest profesionalnih proizvođača i 42 salame u međunarodnoj konkurenciji, što je najveći broj međunarodnih natjecatelja u povijesti Salamijade. Naime salame stižu iz Austrije, Njemačke, Slovačke, Mađarske, Slovenije, BiH i Srbije. Zlatnu šajbu, po drugi put, u kategoriji hobisti, osvojili su Mišo Hepp i Đuro Kadija iz Mađarske.

BAJA – U petak, 7. svibnja, između 10 i pola 12 sati, na baskoj Visokoj školi priređuje se susret pjesnika i čitatelja. Kako nam uz ostalo reče profesor Živko Gorjanac, gost će im biti pjesnik Marko Dekić, a susret je otvoren za sve znatiželjnike, koje srdačno pozivaju.

BUDIMPEŠTA – Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Budimpešti u suradnji s Hrvatskom samoupravom VII. okruga, 18. travnja organiziralo je koncert u povodu 100. rođendana najstarije članice hrvatske zajednice, Rozalije Nemet-Molnar, svima nam drage Lole. Koncertu održanom u crkvi Sv. Mihovila na kojem su nastupili: Aida Vidović Krilanović, mezosopran, i Milo Krilanović, orgulje, prethodila je misa na hrvatskom jeziku.

SUBOTICA – U organizaciji Zavoda za kulturu vojvodanskih Hrvata, 4. svibnja s početkom u 11 sati će biti održan VI. Znanstveni kolokvij čiji je predavač Stjepan Blažetin, književni povjesničar iz Pečuha, pod naslovom *Suvremena književnost Hrvata u Mađarskoj* institucionalni okvir, produkcija i valorizacija.

DARUVAR – Jankovićev spomin-dan se priređuje u Jankovićevom dvorcu 8. majuša, u subotu, kamo su pozvani i čepreški Hrvati pokidob uz sudjelovanje Marije Kralj, predsjednice Hrvatske manjinske samouprave Čeprega, ter znanstvenice Terézie Horváth, početkom devedesetih ljet su započela istraživanja povijesti spomenutoga gradića. Tako kandidat ugarske akademije Terézia Horváth nije se bavila samo ovom temom, nego i rezultate dotičnih istraživanja o plemićkoj obitelji u Ugarskoj, a tako i u Hrvatskoj, dala je i objaviti u Zborniku Povijesnoga društva Pakrac–Lipik 2008. ljeta, a sastavila je i izložbu u čast Jankovićevih, ki su kot slavenski vlastelini od Antuna, prik Ivana i Izidora do Julija Jankovića, kraće ili duglje vrime boravili i u Čepregu. U čast Antuna Jankovića ovom prilikom se otvara izložba spomenute subote u 19 uri, na koj će nastupati ugarski korus iz Daruvara ter čepreški hrvatski zbor Janković, pod dirigiranjem Sabine Balog. Po informaciji Marije Kralj, gradišćanska delegacija će isti dan položiti vijenac pred daruvarskim poprsjem Julija Jankovića.

Gradišćanci u pečuškom Hrvatskom kazalištu

Izaslanstvo gradišćanskih Hrvata iz Austrije i Mađarske, ukupno njih četvero, boravilo je u pečuškom Hrvatskom kazalištu početkom ovoga mjeseca, točnije 7. travnja. Izaslanstvo su činili Petar Tyran, urednik Hrvatskih novina (pokrenutih 1910. godine kao skupne novine zapadnogarskih Hrvata u Juri), tjednika gradišćanskih Hrvata u Austriji, Bernard Karall, kazalištarac iz Klimpuha, Ingrid Klemenšić, urednica Gradišće kalendara što ga izdaje Hrvatsko štamparsko društvo u Željeznom, koje je i izdavač Hrvatskih novina, te Ana Škrapić Timar, voditeljica Igrokazačkoga društva iz Petrovoga Sela. Oni su u poslijepodnevnom satima upoznali rad Hrvatskog kazališta koji su im predstavili ravnatelj Slaven Vidaković i umirovljeni ravnatelj Antun Vidaković, kako bi istoga dana u Galeriji Hrvatskog kazališta, s pomoću Đure Frankovića predstavili Hrvatske, novine, Gradišće kalendar i kazališnu djelatnost amaterskog karaktera u Klimpuhu i Petrovom Selu te njezino značenje u životu gradišćanskih Hrvata. Dogovoreno je i gostovanje Igrokazačkog društva iz Petrovog Sela 7. svibnja u Hrvatskom kazalištu u Pečuhu.

SANTOVO – Kako nas je obavijestio profesor Živko Gorjanac, voditelj Hrvatskog odjela pri Institutu za narodnosne i strane jezike na Visokoj školi u Baji, u četvrtak, 6. svibnja, u Klubu šokačkih Hrvata u Santovu, s početkom u 18.30 sati bit će predstavljene dvije knjige objelodanjene 2004. u izdanju bajske visoke škole: zbirka priča pod naslovom *Željezna horda*, autora Maria Berečića, lektora hrvatskoga jezika u Baji, i Hrvatski govor sela Santova, doktorski rad Živka Gorjanca. Na književnoj večeri sudionicima će se darovati spomenuta izdanja. Gosti iz Baje toga dana posjetit će i vebni Gospin kip na santovačkoj Vodici.

Petrovski svirači u Vinkovci

„Koprive“ na 11. Memorijalu Hrvoja Majića

Hrvoje Majić, nepozabljiv tamburaš Zlatnih dukatov, rođen je 2. majaša 1969. Bio je majstor svojega instrumenta dokle 1999. ljeta tragična smrt nije prekinula mladi žitak. U njegovu čast u rodnom gradu Vinkovci, svako ljeeto se održava Memorijal tamburaške glazbe. Centralna priredba memorijala je koncert na kom se izvodi isključivo instrumentalna tamburaška glazba, i to obrade tema iz hrvatskoga folklor, djela klasične glazbe, evergrin-pjesme ter glazba drugih narodov. 11. Memorijal u organizaciji Ogranka Matice Hrvatske Vinkovci i Gradskoga tamburaškoga orkestra, ljetos se priredjuje 30. aprila, u petak. Čast nam je najaviti da tom prilikom prvi put i gradišćanski svirači će sudjelivati na priredbi, u spomen zvanarednoga primaša i u slavu tambure.

Senzacionalnu vist je s nami podilio Petrovišćan Andraš Handler, autor pjesam nedavno izdane cedejke Ritam-Cafe i dugoljetni berdaš petroviskoga tamburaškoga sastava. On je prik tamburaškoga foruma stupio u kontakt s organizatori ove manifestacije i poslije medjusobnoga informiranja pravoda je slijedio i poziv. Tako petroviski tamburaši „Koprive“, zastupaju ne samo Gradišćanske Hrvate nego i Hrvate iz cijele Ugarske na ovom spomen-spektaklu, i u njevoj interpretaciji će publika moći čuti *Romanu u Gduru* od Julija Njikoša, ugarsku narodnu pjesmu *Szépén úszik...*, ter od Georga Weissa *Can't help falling in love*, poznati evergrin Elvisa Presleya. „Koprive“ su nastale od tamburašev HKD-a Gradišće i ljeta dugo nastu-

paju i samostalnim muzičkim programom. Dovidob su osvojili prvo mjesto u Mohaču na Zemaljskoj smotri folklor, a dobili su i zlatnu kvalifikaciju na Državnom ocjenjivanju. Kotrigi su Rajmund Filipović (prim), Andraš Kovač (prim), Dušan Timar (basprim), Albert Handler (basprim), Mikloš Temmel (basprim), Robert Harangozo (čelo), Mikloš Kohut (bugarija) i Andraš Handler (bas). U vinkovačkom kazališću „Joza Ivakić“ ovoga petka, početo od 19.30 uri, uz naše tamburaše nastupaju još Zlatko Čosić Baja svirajući na samici, mjesni sastav „Slavonci“, „Banda odabrana“ iz Zagreba, „Sedam osmina“ iz Osijeka, „Serbus“ iz Zagreba ter Subotički tamburaški orkestar.

-Tiho-

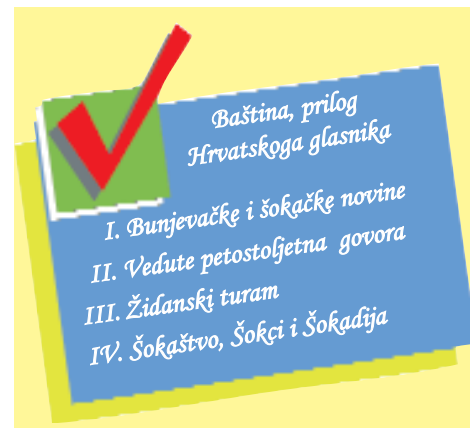
PEČUH – U organizaciji direkcije projekta „Pečuh – europska prijestolnica kulture 2010“, Grada Dubrovnika (Upravnog odjela za kulturu), Generalnog konzulata Republike Hrvatske te Doma umjetnosti, 30. travnja s početkom u 19 sati u pečuškom Domu umjetnosti nastupa Klavirski trio iz Dubrovnika, Alberto Frka (klavir), Vanda Đanić (violončelo) i Loris Grubišić (violina).

U povodu 140. obljetnice prvih novina bačkih Hrvata

Bunjevačke i šokačke novine Ivana Antunovića

Prepoznavši važnost pisane riječi na materinskom jeziku, prepородitelj bačkih Hrvata biskup Ivana Antunović 1870. godine pokrenuo je list dviju najvećih zajednica Hrvata u Ugarskoj, Bunjevaca i Šokaca.

Na zaglavlju novina bunjevačka soba u kojoj je okupljena cijela obitelj

Na poziv od 15. kolovoza 1869. godine za utemeljenje jednih pučkih novina, pokretanjem Bunjevačkih i šokačkih novina, biskup Antunović radio je na buđenju nacionalne svijesti kod hrvatskih etničkih skupina Bunjevaca i Šokaca «ili kako se danas volimo nazivati Hrvatima», kako kaže sam Antunović, koji su bili izloženi intenzivnoj asimilaciji i politici othraćivanja. U vrijeme kada je vladala usitnjenost pod raznim pokrajinskim i podnacionalnim imenima, Antunović je pod bunjevačkim i šokačkim nazivom nastojao ujediniti hrvatske etničke skupine na ovim prostorima.

Bunjevačke i šokačke novine pokrenute 19. ožujka 1870. izlazele su do 26. prosinca 1872. godine u Kalači. Posrijedi je tjednik s dvotjednim književnim prilogom, u početku «Nadometak», a od 1871. pod nazivom Bunjevačka i šokačka vila, koja nakon prestanka Bunjevačkih i šokačkih novina izlazi samostalno od 1. siječnja do 18. IX. 1876 u Kalači, a nakon kraće stanke od 10. XI. 1875. kada ga uređuje Blaž Modrošić u Baji.

Napisi političko-nacionalnog obilježja, o položaju narodnosti u Ugarskoj, te posebno Bunjevaca i Šokaca, i o školskom, jezičnom pitanju, poučnog karaktera, uz dopise iz

raznih krajeva, s prvim umjetničkim tekstovima, u prvom redu imali su za cilj buđenje i jačanje nacionalne svijesti, te prosvjećivanje, očuvanje jezika, vjere i kulture. U tome još dugo, sve do završetka Drugoga svjetskog rata, prednjače svećenici, župnici hrvatskih naselja.

Premda se već u to vrijeme vodila polemika kojim jezikom pisati, regionalnom bunjevačkom ikavicom ili književnim jezikom, prevladalo je ovo drugo, te je većina tekstova pisana «jekavicom», jezikom Zagrebačke filološke škole. Novine su tako pridonijele ujedinjenju ugarskih Bunjevaca i Šokaca u modernu hrvatsku naciju, koja se stvara upravo u to vrijeme. Kao rijetkost treba napomenuti da su novine imale više pretplatnika u Trojednoj Kraljevini Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji nego u Ugarskoj.

Zbog pritiska tadašnjih državnih i crkvenih vlasti, ali i visokih troškova, Antunović ukida izdavanje političkog lista, a nastavlja izdavanjem Bunjevačke i šokačke vile, kao lista za kulturu i književnost, poslije pak kao «poučni, gospodarski i politički list».

Među mnogobrojnim i oduševljenim suradnicima istakli su se Blaž Modrošić, koji je u to vrijeme kapelan u Šumberku (Som-

berek) u okolini Mohača, zatim Ambrozije Šarčević, Stipan Grgić Krunoslav, Stipan Vujević.

Pod istim nazivom, ali kao mjesečnik, Bunjevačke i šokačke novine kao «društveni i gospodarstveni list za narod» izlazele su od 1. siječnja do 1. prosinca 1924. u Budimpešti, u izdanju Bunjevačkog i šokačkog odbora na čijem je čelu bio Ivan Petreš, rodom iz Kačmara. Osim drugih suradnici su mu bajska odvjetnik dr. Mišo Jelić, aljmaški odvjetnik dr. Ivan Evetović, mohački odvjetnik dr. Toma Prakatour.

Pod istim nazivom od 1993. do 1994. u Subotici izlaze novine koje zastupaju ideje Bunjevačke i šokačke stranke iz 1990-ih kako Bunjevci i Šokci nisu Hrvati. Međuvremeno u Srbiji izlazi više listova pod nazivom Bunjevačke novine, posljednje su pokrenute 2005. kao «informativno-političko glasilo bunjevačke nacionalne manjine» u Srbiji, s osnovnom političkom idejom da Bunjevci nisu Hrvati.

Bunjevačka i šokačka vila prvo izlazi kao kulturni prilog, a poslije kao samostalan list

Nakon II. svjetskog rata, pokreću se zajedničke novine Sloboda (1945), list Antifašističkog fronta Slavena, zatim Naše novine (1946), list Antifašističkog fronta Južnih Slavena, poslije Demokratskog saveza Južnih Slavena (Hrvata, Srba i Slovenaca), koje mijenjaju ime u Narodne novine (1957). Na tragu Bunjevačkih i šokačkih novina prevladavaju teme o školskom pitanju, pokretanju i organiziranju nastave na materinskom jeziku. Piše se hrvatskim, srpskim, a poslije i slovenskim jezikom. Nakon demokratskih promjena u Mađarskoj 1989, nakon raspada Demokratskog saveza Južnih Slavena i utemeljenja samostalne krovne udruge Saveza Hrvata u Mađarskoj, 2–3. studenog u Sambotelu, u svibnja 1991. godine kao samostalni list pokreće se Hrvatski glasnik, tjednik Hrvata u Mađarskoj.

S. B.

Vedute petostoljetna govora

(I)ako Sloboda/Ha(bár) a szabadság, Matilda Bölcs, Budapest, 2006

Uvijek je tako: mnoge naše osobne boli proizlaze iz nepoznavanja tuđih, osobito se to čini na velikoj udaljenosti kad se na njih ne može utjecati, položiti ni ruka ohrabrenja. Zato se najviše dobiva putovanjem kad uvid u stvarnost drugoga postaje najbolji ogled sebe. Tijekom boravka na prvim Koljnofskim književnim susretima (5–8. studenoga 2009) upoznao sam pjesnike koji redom u sebi nose odjeka višestoljetnih tragedija raseljenoga hrvatskog naroda. Ono čime se bave u svojim pjevanjima prikupljanje je, sabiranje prošlosti kao „veduta petostoljetnoga govora“, pa sam tako i nazvao osvrst na knjigu u kojoj nema razlika na vremenskoj ljestvici paradigme Babilonije. Izgleda kao da je bol sužanjstva vječna (*vekevečna*), kako prije dvadeset i pet stoljeća, tako i prije pet stoljeća, pa i 2006. Sretan sam što je knjiga „(I)ako sloboda“ dospjela u moje ruke. Upoznavanje nutrine pjesnika, razotkrivanje živosti mrtvih unutrašnjih prostora i praznina najljepši je posao za ocjenjivača. Stoga pođimo! Ponajprije nešto o jeziku.

Onako kako su to radile naše majke i bake perući robu i rublje kod nas, u Dalmaciji, u *maštilima* i *lušiji*, moguće je ožeti, pa iscijediti, i sami kamen da bi prokapale te dragocjene stare riječi skupljane, što po rječnicima, što u predaji, što u živom govoru. Riječi koje reanimiraju arhaiku jezika, čistog i pravednog, arhaiku koja je i svjedočanstvo i vapaj razdoblja bodulske kulture, ne toliko otaca koliko naših djedova i davnih predaka. Ta stoička višestoljetna arhitektura retorike, i sve ono što se na nju fizički i duhovno naslanja, svoj puni smisao nalazi jedino ako dođe u izravan doticaj sa svojim korijenom u kojem počiva. Otud harmonija višeglasja i zvonkost odjeka čakavske riječi koju nama bodulima nudi židanska pjesnikinja Matilda Bölcs, u četiri poglavlja (Putovanje, Va školskoj liečki, Naši junaki i I (onda) Židan) s ukupno 66 pjesama i proznih priloga. Nasreću nije morala skupljati riječi jer one još uvijek žive svoj realni prostor, što znači i emitiraju u njemu. Koliko daleko dopiru valovi, drugo je pitanje, međutim osvješćuje i sama pojava da se jedan, u pravilu primorski, čakavski jezik održao toliko dugo izvan svoje matice po dubini kontinenta. I ne samo jezik nego i ono što ide uz čovjeka i s čovjekom u cjelini njegova kulturnog bića. Otud i dolaze autoričini strahovi, njezina poetska uzbudjenja, te slabašne krhke jezične brane spram nesmiljenog i tvrdog vremenskog obrata u kojem kao da se vrijeme preobraćuje iz jedne u drugu vjeru istog Boga. Promjene su radikalne, a Bog je isti, esencija; može li se čovjek nositi s time, je li može uopće razumjeti gubitak svojih korijena, svekolikoga kulturnog i političkog nacionaliteta, upitnost muževa, djece, jezika i običaja. Ovdje je jedino vjera neupitnost zaključivanja, a dubina piktografije odvojena je od dubinskih razloga pisanja.

Iščitavanje njezinih tekstova prije svega nas navodi na pomisao da ustanemo i poklonimo se toj antolitskoj veličini – jeziku očuvanom petostoljetnom brigom, što ne znači da se govorno, kao i svaki drugi jezik, nije razvijao i mijenjao od vremena naseljavanja posjeda mađarskih i hrvatskih velikaša u srednjoj Austriji. Na takvoj razini jezik nam nudi dvije mogućnosti: dijalektalnu zatvo-

renost, koja ne dopuštava previše udaljavanja od svoje matične veze, i plutenost, koja ga nosi u lakoći i šarolikosti svoje fonetike, tonaliteta, akorda, dakle jezične prozodije.

Mi ovdje dobro prepoznamo kojim se putem kretao jezik prateći čovjeka, koliko je duboko u kopno zašao, odvojio se od svoje matice. Prostorna determinanta jezika, tj. njegova mobilnost, ovdje je književnoznanstveno, književnopovijesno i filološki vrlo jasna i bliska. Vremensku pak determinantu teže je definirati jer ona tu nije samo mikroprostorna, nego su njezini ulazi globalni. Problem se, naravno, zove asimilacija, s mnogo težim posljedicama od akutne blasfemizacije jezika koja se u okviru globalnoga javlja.

Tu je i problem pomirbe idioma i književnoga standarda, pri čemu dolazi do sudaranja i postupnoga gubljenja interesa i povjerenja u dijalektalni govor. To se u tekstovima veoma osjeti. Nije stoga slučajno Matilda Bölcs citirala Marina Franičevića: „Dijalektalni pisci, prema tome, nisu oni koji unose elemente dijalekta u književni jezik i time ga obogaćuju, nego oni koji, pošto već postoji normirani književni jezik, pišu na dijalektu, a njihovo djelo ima umjetničku vrijednost i po značenju prelazi okvire regije odnosno dijalekta.” Zato jezik valja prepustiti samoopstojnosti jer njegov je imunitet čovjek koji piše, govori i hoda. Riječ samo mora biti ljekovita.

Drugo je pitanje što je tu izvor i tko je zapravo na izvoru. Jer izvori su bunari, cisterne, gustirne i česme, na kojima piju žedni. Sve drugo dugotrajno je putovanje, probijanje kroz nepoznato, daleko od svog ishodišta. Voda u pravilu sidi tamo gdje nailazi na najmanji otpor, gdje je zemlja najslabija, ali prođe kad zatreba i kroza stijenu, potroši i klanac. Isto je i s čovjekom. Ova poezija vri u svome vrelu, u srcu dobrih starih neumornih Hrvata, *turama* – vertikala – istinskih vrutaka, neposustalih nepresušnih u svojoj vjeri. I ne samo u pjesmama nego i u proznim prilogima koje potpisuje Matilda. A gdje bi se drugo i čuvalo kućno zlato, daleko od pogleda, za dugo i na sigurnom, ako ne u škrinji! Srećom pa je bilo („Zdavno j' bilo, staro j' bilo drivo va / Vinuogradi...”), pa je

pospremljeno – to naše starohrvatsko blago srebrnih toka – na pustom otoku. Zbog toga i svi romani, sva književnost, uvijek su na strani pronađenoga blaga. Doista sam sretan što sam sudionik u potrazi i imam sreću dijeliti dobitak.

Čim spomenusmo vrelo, predmnijevam da je, neovisno o geografskoj destiniranosti, riječ o dijalektalnom pismu otpornom na sve kružne opticaje govornog područja, kao i onečišćenja raznim *izmima* vlastitog standarda. Potvrđuje to pjesnikinja pravom predstavom riječi, koje danas u staroj Domovini ne možemo niti naći niti čuti. Akribičnost kojom Matilda Bölcs ispisuje svoj potresni i „dramatični memento hrvatskim stoljećima koja su trajala na tom tlu” (*Molitva za človika da človik ostane*), u suprotnosti je s čistoćom dijalektalnog jezika za koji bismo očekivali da je barem za nijansu izgubio od nudenja njegove davne matice. Na izvoru su svi oni koji u doticaju s ovom književnošću i poezijom ostvare više od onog što misle da su izgubili u svome zavičajnom govoru. Na dobiti su svi oni koji od bistrine ovog jezika zagraze barem dio njegove dubine. Gradišćanci! Pokušajte jednu Matildinu pjesmu prevesti na standard i usporediti, teško je to i pomisliti! Iako, zacijelo, govorno područje Gradišća (Burgenland) očito trpi snažne pritiske, jezična miješanja i infiltracije su goleme. Primjerice u knjizi „Gedichte. Pjesme” (Prag, 1994), autorica D. Zeichmann, već i ironizira takve pojave – „Gujn obnd, teta Marica! Ste bili ajnkafat?”

Danas, u mirnodopskom razdoblju Europe, moćna država najprije napada jezikom pa tek onda ide u osvajanje „topovima” i drugom moćnom artiljerijom (misli se na financijske i robnovčanke tokove). Jer narod kojemu su pokorili jezik slab je i u fizičkom ogledu. Neki u Europi to dobro znaju. Ispustimo ovog časa tisućljetni mediteranizam romanistike, zadržimo se na novijem dobu, anglistici i frankofoniji. Jedna je posvojila, i posvaja svijet, druga se poput riječnog rukavca zavlači u dubine kontinenta i pojedinih zemalja (Rumunjska). Što je onda zadatak pjesnika, a osobito dijalektalca, odgovorio je u svom komentaru knjizi S. Hranjec: „nije ona (Matilda) zaglibila u patetičan i kukajući

vers, nego svježim slikama, mahom zavičajne provenijencije i postojanom, gotovo tvrdoglavom ljubavi potvrđuje taj svoj zavičaj i na književnom i prostornom zemljovidu”.

U gradišćanskom pjesništvu većina je lirika, pa je i to neka svojina koja mjeri osjetljivost spram obveze prema vlastitoj sredini. U knjizi autorice D. Zeichmann, pronašao sam mnoge patogene sličnosti pa neka ovo bude moj skupni komentar: jezik gradišćanske lirike ostvaruje se, bez obzira na žrtve, čak i kad je sam sebi postao tema.

Moja lipa slatka rič

Od majke naučena

Da mi zgineš

Da mi umreš

Na grob sprohodjena

Kako morem to podnosit...

(D. Zeichmann)

Taj jezik ne arhivira, on ljubi, *tanca*, kosi, plete, veze, prosi *divuojuku*, u njemu će se i čversti muži zrušiti, *selo rasipati*, *mladina otprašiti*, *mladina škole zminjiti*, *zemlju zieti*, *ponovič razdiliti*... Te knjige na materinjem jeziku, *kot* i naši *bavuli*, one nisu herbariji, u njima jezik prhti snježnom svježinom. „Ako prem nas je nek malo / i zapravo ne znamo ča nam se j' stalo / ipak smo ča smo / na nutri nas gnjavi pritišće / jedna nemoć nas poišće...“. Poznata je ta strahota čupanja jezika, ništa bolnija nije ni atrofija bića, obje bez dotičja, obje nijeme.

Ako za jezik treba ustati, i pred jezikom treba ustati, zadaća je pjesnika hodati, neprekidno hodati, uvijek stići do izvora, kako je i Izak našao Rebeku. Đ. Vidmarović je to odmah uočio: „Matilda Bölcs se odlučila na neizvjestan, ali originalan put: krenula je zaboravljenom Jantarskom cestom od rodnoga Hrvatskog Židana... ne kao skitnica ili litalica, ni kao ratnik i misionar nego kao sjena Jurja Križanića, poslušivši se metaforom postaja i tehnikom koncentričnih krugova...“. Tako je upoznala svojju prasuhracu na „jantarskoj cesti“, a ona postala njihova luč što svijetli. Treba se stoga vratiti i na S. Šuleka, na njegove „žedne korijene“. Svi smo žedni korijena, pa tako kako se Matilda umnožila i produbila u ovom stilski uređenom i kompozicijski raznovrsnom poetikom, nisam već dugo hodao duboko. Ali ostaje li nam uopće „još taj jedan krug, još jedna naslada duši – traženje prazavičaja, prakorijena, koji kao da čeka svoga sina“? Imamo li vremena jer i moja je nit pukla, Matilda! Dotrgli su i moju višestoljetnu nit proizvođači radikalnog vremena, potrgali su moju dušu. I moje se utvrde tresu, i moji se zidovi rasipaju, kamene kuće zjape, škure se više ne otvaraju, vrata više nikog ne dočekuju, kamo god da kreneš – praznina... „Kantuniman / Surga se mir. // Ka da su grede / rastegle vrime, / ka da je vrime / otelo ploče, / Stojidu kuće, / krovi mučidu. // Buža do buže. // Gluvo doba / ditinstva škoja. (Kaverne, I. Šipić)

Pjesnik je najbolji rentgenolog svog prostora i vremena. S odmakom, danas mnoge stvari bolje vidimo, mi suvremenici nismo ukupna povijest. Čovjek je hodio kroz paklene ognje na tome tlu od dolaska pa sve do podizanja teških „čeličnih vrata“, a jezik je sve to preživio i zato ne smije ostati samo „dokument jednog burnog vremena“, Matilda! I urote i bojeve i legende i kraljevstva i tenkove, sve je preživio. Hoće li pak nadživjeti svoju „slobodu“? Je li to naslovna I(ako) sloboda? Upitnost i razočaranje! Zato logično slijedi *Pitanje*: „Kako učit školaron / Antigonu / kad je človik na se ziel / njenu rolu?“ Svijet se ipak ostavio mudrosti, razdoblje filozofije je isteklo, a posljednja demokracija je propala pet stoljeća prije Krista. Je li ona bila i zadnja, jesmo li osuđeni na vječnog tirana i našeg Otkupitelja? Čovjek s čovjekom izgleda ne može, ne može ni bez grijeha.

I tišali smo 10 liet,

20 liet je zminulo prez riči.

Mučali smo 30 liet.

40 liet lombali kot nime zviri.

A duojt če i 50-o, ali

Duo če van zaspravlje

Znat povidat

Zač se j' ta revolucija

Onie davne djeseni, ubraz pravičnosti,

Kot biser, po sien svitu rašicala?

(Naša revolucija, M. Bölcs)

Stoga, predma vidim da između Dorothei-ne nepoznate budućnosti, u kojoj se u duši „*formiraju vruće želje*“, i kratke budućnosti, u kojoj se „*bratinska čut zgublja*“, postoji prazan i nejasan matematički prostor, u naravi on je uvijek ispunjen optimizmom kao obeliskom slike života, kulture i jezika Hrvata: „*zutra najdem novo ufanje / iz gomile i blata... zač da jur sada mislim / na novo blato*“ (D. Zeichmann). Matilda Bölcs bori se protiv svega što se okušava u neistini. Svjesna težine odgovornosti za još jednu promiskuitetnu aktualnu hrvatsku poziciju u novom europskom preustroju (*Umrut za slobodu*), čak i spram hrvatskog nejedinstva, pokušava biti spona između Velikog opasnog monolita i male biljke što pod njim raste, zaklanjajući joj sunce, tražeći kost koju ne može razlikovati od kostiju robova. „Da nisam Aleksandar, bio bih Diogen iz Sinope!“ I Matilda mrzi korupciju i zavjere, i ona je izašla na svoju agoru tražeći čovjeka, i ona je građanin cijeloga svijeta. Je li ova knjiga raščerupani pijetao kojeg drži u svojoj ruci: „Evo Platonovog čovjeka!“ Koliko god piše, poslužit ću se ocjenom N. Benčića, „strpljivu i tihu jadikovku o životu zaboravljenih“, doista ima nečega „buntovnog i bridnog“ što je izvor potrnuća nad onim neistraženim u patosu.

Matilda, hvala što postojite tako duboko u mojoj prošlosti!

Igor Šipić,

Split, 20. prosinca 2009.

O Igoru Šipiću

IGOR ŠIPIĆ rođen je 30. srpnja 1950. u Sinju, živi i radi u Splitu. Nakon završene gimnazije diplomira na Fakultetu ekonomskih znanosti u Zagrebu.

Poslijediplomski studij završava na Filozofskom fakultetu u Zadru i stječe akademski stupanj magistra znanosti iz područja humanističkih znanosti, znanstveno polje povijest. Objavio je dvije knjige pjesama: *Anatomija mora Psihologija kopna*, na standardu, i *Dota* na dijalektalnoj čakavštini.

Tritonske trublje, treća knjiga, također na standardu, s kojom završava trilogijski opus poetskog osnovnog morežena-more. Izašla mu je i četvrta zbirka pjesama naslovljena *Blažena rič*, na čakavskom dijalektu te monografsko izdanje magistarskog rada naslovljeno *Mediteran suvremeni izraz europske povijesti*. Osim poezije objavljuje i književne kritičke osvrtne u dnevnim glasilima, i esejističke priloge u stručnim časopisima.

Član je Društva hrvatskih književnika.

Matilda Bölcs

Židanski turam

Ako dojdeš Židan

(a Židan si rado dojdju)

prik lozie pune bukva

(iako su i lozu ur posikli)

vidit češ krove stare i nove

(a tice imadu rado stare)

Med njimi sidi kad bieli kad žuti

(zavisno od volje mojara)

prelipi turam židanski

(Čut češ i zvone diboke)

kako zovu viču škripu

molu daju i šalju

(čega je do vridan)

Pod turmom se ide na cimator

(poljivat podnoć ali na krajnji počinak)

pod njen je človik nevidljiv mali

(ne more bit drugačiji)

Stalo se je kad su zvoni

turam ustavili a kašnje se pak

va njega opet doselili

(da su se ljudi razlepurili)

nad turam narasli i

siromaški prez njega ostali

A Židan (to mi moraš verovat)

prez turma – ni čuda vridan.

Šokaštvo, Šokci i Šokadija

„Pitanje šokaštva u osnovi je pitanje identiteta”

„Pitanje šokaštva u osnovi je pitanje identiteta, što često i sam sebi postavljam, jer majka mi je Mađarica, otac Šokac, djetinjstvo sam proveo među kajkavskim Hrvatima, gimnaziju završio u Budimpešti, fakultet u Zagrebu, a živim i radim u Pečuhu, pa što sam stariji, sve češće to pitanje stavljam na dnevni red. To je pitanje kojim se definiram prema sebi i prema drugima, a to pitanje postavlja i knjiga Vladimira i Gorana Rema: *Šokci u povijesti, kulturi i književnosti: predavanje za razumijevanje šokačkog konteksta hrvatske književnosti u Slavoniji*. Knjiga traži i odgovore, baš kao što ih već 5–6 godina traži i udruga Šokačka grana kroz svoje projekte od kojih me se najviše dojmio baš ovaj pod nazivom „Urbani Šokci” i u kojem i sam sudjelujem – kaže književni teoretičar, kritik i povjesničar Stjepan Blažetin.

Nedavno je u Osijeku promovirana znanstvena knjiga Gorana i Vladimira Rema *Šokci u povijesti, kulturi i književnosti: predavanje za razumijevanje šokačkog konteksta hrvatske književnosti u Slavoniji* koju je uredila Helena Sablić Tomić, a izdala Filozofski fakultet osječkog Sveučilišta i udruga Šokačka grana. Istom je prigodom predstavljena četvrta knjiga Biblioteke Šokačke grane *Zbornik Urbani Šokci 3 – Ugledni Šokci i Bunjevci*, izdavač Šokačka grana.

Kako kaže predsjednica Udruge Šokačka grana Vera Erl, možda su ovo vremena u kojima se treba prisjetiti riječi književnika Vlade Ivakića koji u knjizi *Šokadija u slici, pjesmi i prozi* navodi da je svrha osnivanja kluba *Šokadija* u Zagrebu (1911) i u Osijeku (1934) da *kultivira šokački folklor, popularizira moralne vrline naroda iz Šokadije, promiče sve ono što su ljudi iz toga kraja dali književnosti i umjetnosti i da među svojim članovima podržava interes za potrebe i razvitak Šokadije*. Od 2005. godine osječki Šokci, udruženi u tamošnjoj *Šokačkoj grani*, njeguju i promiču tradicijsku baštinu i kulturu Šokaca s područja Slavonije, Baranje, Srijema, Bačke te ostalih krajeva koji Šokci nastanjuju, sa svrhom da se svekoliko bogatstvo Šokaca ne zaboravi. U svakom su znanstvenom projektu ključne riječi, ali bez ključnih znanstvenika, kao što su naši Helena Sablić Tomić, Goran Rem, Stjepan Blažetin u Mađarskoj, književnik Vladimir Rem, Milovan Miković, Stevan Mačković, Marija Šeremešić, ne postoje znanstveni rezultati. Za provedbu svega postoji logistika Šokačke grane, članovi udruge. U jednome se svi Šokci slažu, a to je pri ostvarenju projekata težiti k izvrsnosti jer prošlo je vrijeme osrednjosti.

Helena Sablić Tomić, urednica knjige *Šokci u povijesti, kulturi i književnosti: predavanje za razumijevanje šokačkog konteksta hrvatske književnosti u Slavoniji*, kaže kako se radi o vrijednoj kulturološkoj povjesnici koja je sa svojih 240 stranica mamilica, uz 27 slikovnih priloga od kojih svaki ima pravo na priču, svima onima koji nisu znali i još uvijek ne znaju što to Šokci jesu. Na jednome mjestu prikupljeno je iskustvo pro-

učavanja šokačke povijesti, tradicije, baštine i literature te, naravno, iskustvo jednoga Vladimira Rema koji je šokaštvu posvetio veći dio svoga stvaralačkog opusa te njegova sina Gorana koji je krenuo istim putem. Goran Rem izdava šokačku književnost i ovom knjigom argumentirano, studiozno i kontekstualno upotpunjuje sve ono što je naznačeno još u knjizi „Slavonski tekst hrvatske književnosti” i u „Šokačkoj čitanci”.

Stjepan Blažetin naglasio je kako je svaka ovakva knjiga pitanje identiteta, a to je i pitanje odnosa prema drugome, odgovora na pitanje gdje i kojoj zajednici pripadam, kojem obiteljskom stablu. Svaka knjiga o Šokcima odgovara na pitanje «Tko su Šokci», a odgovor na to pitanje je ključ i za Šokce u Mađarskoj gdje se Šokci svakoga dana trebaju potvrđivati, trebaju potvrđivati i mijenjati sudove, dosadašnje stereotipe. Za ilustraciju je naveo izvadak iz Pallas Nagy Lexikona (prvoga samostalnog mađarskog leksikona koji je izašao u 16 tomova u razdoblju 1893–1899. godine) i u kojem između ostalog uz natuknicu Šokci stoji: „Djevojke su im lijepe kao u priči, jedva se pokoja ružna može vidjeti među njima, ali tim više među ženama, koje u tridesetoj godini izgledaju kao stare babe.”

Vladimir Rem, stavljajući identitet Šokaca u prvi plan, kaže kako su Šokci ona grana hrvatskoga naroda koja danas živi u Slavoniji, naravno, uvjetno rečeno, a potpunije bi bilo na prostoru omeđenom rijekama Ilovom, Savom, Dravom i Dunavom, što će reći i u Baranji, Srijemu pa i u Bačkoj, premda ih ima u Mađarskoj i Rumunjskoj, ali i to je Po-

dunavlje, a prije nekoliko stoljeća ta je grana nastanjivala prostore između Vrbasa i Une u Bosni. Rem veli kake je dosada najstariji izvor prvoga spomena šokačkih Hrvata-Šokaca našao u fermanu turskoga sultana Ahmeta I. iz godine 1615, a neki autori tvrde kako je polazna godina 1633. koja se vezuje uz imenovanje biskupa Jeronima bosanskim i srijemskim biskupom. Ima i takvih koji za polazište uzimaju 1653. godinu, kada Turci pojačavaju zulum u Bosni i kada se autrougarska vojska s Eugenom Savojskim povlači, a zajedno s njom i 40–50 tisuća Hrvata-Šokaca iz

Bosne, i oni se nastanjuju najčešće u Slavoniji, mada dio odlazi preko Dunava. Danas se Šokci poznaju po govoru, svojim pučkim, narodnim pjesmama, ruhu i odijevanju, svojoj osebujnoj tradicijskoj kulturi i svojim posebnostima po kojima šokačke Hrvate razlikujemo od hrvatskog pučanstva šire.

Goran Rem kaže kako se pojmom Šokci u književnosti prvi koristi romantični pjesnik Stjepan Marjanović 1839. godine. On pjeva i kazuje u stihu kako najviše voli rumeno lice Šokice, toliko oholo da mu se ne može prići. Nekoliko desetljeća poslije Ilija Okrugić piše dramu „Šokica”.

Prva ukoričenja Biblioteke Šokačke grane Zbornika Urbani Šokci i Šokačka Čitanka zajedničko je izdanje 2007. godine Matice hrvatske Osijek i Šokačke grane. Tema drugog Zbornika *Šokci i tambura*, a povodom velikih jubileja osječke tambure i tamburaške glazbe: 160. obljetnica Tamburaškog zbora Paje Kolarića, 70. obljetnica Hrvatskoga tamburaškog saveza i 30. obljetnica osječkog Festivala hrvatske tamburaške glazbe. Zbornik *Urbani Šokci 3 – Ugledni Šokci i Bunjevci* progovara o personalizaciji Šokaca i Bunjevaca u kontekstu obrazovanja, kulture, znanosti, umjetnosti...

Svrha je takvog pogleda ukazati na šokačko-bunjevačku hrvatsku energiju koja je uspjela, vremenu usprkos, nametnuti poznata imena u različitim granama ne samo u nacionalnome prostoru nego i širem europskom.

Branka Pavić Blažetin